

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

До захисту допустити:
Зав. Кафедри
« ____ » _____ 2020 р.

Кваліфікаційна робота
за освітнім ступенем «Магістр»
на тему «Розвиток світової валютно-фінансової системи в умовах
глобальних трансформацій»

Студентки економіко-правового факультету
спеціальності 051 «Економіка»
освітнього ступеня «Магістр»
Юренко Валерії Анатоліївни

Науковий керівник:
Марена Тетяна Василівна, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних
економічних відносин
Рецензент:
Капранова Лариса Григорівна, завідувач
кафедри економічної теорії та
підприємництва ДВНЗ «Приазовський
державний технічний університет», к.е.н.,
доцент

Кваліфікаційна робота захищена
З оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ____ » _____ 2020 р.

м. Маріуполь – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	
1.1. Сутність, значення та види валютно-фінансових систем.....	6
1.2. Етапи еволюції світової валютно-фінансової системи.....	12
1.3. Структура та архітектура світової валютно-фінансової системи.....	21
Висновки до першого розділу.....	29
Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
2.1. Оцінка ключових валют як основи світової валютно-фінансової системи.....	31
2.2. Аналіз сучасного стану світового валютно-фінансового ринку..	41
2.3. Міжнародна валютна ліквідність країн як чинник стабілізації світової валютно-фінансової системи.....	47
Висновки до другого розділу.....	55
Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА РЕОРГАНІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
3.1. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток світової валютно-фінансової системи.....	57
3.2. Перспективи розвитку та удосконалення архітектури світової валютно-фінансової системи.....	64
3.3. Напрями трансформації та модернізації світової фінансової системи.....	79
Висновки до третього розділу.....	86
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах поглиблення інтернаціоналізації господарського життя, розширення торговельних, фінансових та інших зв'язків між країнами світу все більшу роль починає відігравати розвиток валютно-фінансових відносин і валютно-фінансових систем – як на національному, так і на міжнародному рівнях. Сучасна світова валютно-фінансова система виконує важливу функцію фінансового обслуговування всього комплексу економічних зв'язків між країнами і регіонами світу. Загальний стан та стабільність світової валютно-фінансової системи здійснює суттєвий вплив на функціонування усієї системи міжнародних економічних відносин. Все вищезазначене обумовлює *актуальність* проведеного дослідження.

Теоретичні та практичні аспекти функціонування світової валютно-фінансової системи досліджено у працях провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: О. Береславської, С. Боринця, А. Гальчинського, В. Козюка, Р. Манделла, А. Філіпенка та інших. Водночас, під впливом численних чинників економічного та неекономічного характеру у світовому господарстві сьогодні відбуваються глобальні трансформації, які суттєво змінюють як кількісні показники розвитку світової валютно-фінансової системи, так і її якісні характеристики. Це викликає необхідність визначення можливих перспектив розвитку та шляхів реформування світової валютно-фінансової системи під впливом трансформаційних змін глобальної економіки.

Мета і задачі дослідження. *Метою* кваліфікаційної роботи є визначення перспективних напрямків розвитку та реорганізації світової валютно-фінансової системи в умовах глобальних трансформацій.

Ця мета досягається вирішенням ряду конкретних **завдань**:

- охарактеризувати сутність, значення та види валютно-фінансових систем;
- визначити етапи еволюції світової валютно-фінансової системи;
- дослідити структуру та архітектуру світової валютно-фінансової системи;

- оцінити роль ключових валют як основи світової валютно-фінансової системи;
- проаналізувати сучасний стан світового валютно-фінансового ринку;
- дослідити сучасний стан міжнародної валютної ліквідності країн як чинника стабілізації світової валютно-фінансової системи;
- дослідити вплив глобалізаційних процесів на розвиток світової валютно-фінансової системи;
- визначити перспективи розвитку та удосконалення архітектури світової валютно-фінансової системи;
- обґрунтувати напрями трансформації та модернізації світової фінансової системи.

Об’єктом кваліфікаційної роботи є світова валютно-фінансова система.

Предмет даної роботи є особливості розвитку та напрями трансформації світової валютно-фінансової системи під впливом глобальних трансформацій.

Методи дослідження. *Теоретичною основою* дослідження є фундаментальні положення економічної науки, міжнародної економіки, наукові праці українських і зарубіжних вчених в сфері дослідження функціонування світової валютно-фінансової системи.

В процесі дослідження використовувалися наступні методи: історично-логічний, індукції та дедукції (для дослідження теоретичних засад функціонування світової валютно-фінансової системи), методи аналізу та синтезу, структурно-функціонального аналізу, статистичні методи (для оцінки сучасного стану окремих елементів світової валютно-фінансової системи), метод теоретичного узагальнення, системний підхід (для визначення перспектив розвитку і напрямів трансформації світової валютно-фінансової системи).

Інформаційною базою дослідження є роботи вітчизняних та зарубіжних вчених; статистичні матеріали та аналітичні звіти Міжнародного валютного

фонду, Світового банку, Банку міжнародних розрахунків; періодичні видання; ресурси глобальної мережі Інтернет.

Практичне значення результатів дослідження полягає у визначенні напрямів трансформації та модернізації світової фінансової системи під впливом сучасних трансформацій глобального середовища. Висновки та результати дослідження можуть бути використані при визначенні напрямів удосконалення валютно-фінансової системи України.

Структура та обсяги кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 71 найменувань. Зміст роботи викладено на 104 сторінках комп'ютерного тексту, включаючи 12 таблиць та 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

1.1. Сутність, значення та види валютно-фінансових систем.

Світове господарство як цілісна система складається із різноманітних підсистем, поділ на які залежить від цілей дослідження. Для таких підсистем характерно мати власні цілі функціонування і розвитку, які певним чином корелюються із цілями глобальної системи, а також властиві лише для них механізми регулювання.

Поняття світова валютно-фінансова система історично сформовано на базі розвитку товарного виробництва, грошового обігу і міжнародних економічних відносин. Включає до себе порядок розрахунків між учасниками платіжного обороту з притаманною йому системою валютно-фінансових міжнародних установ (інституцій) [1]. Система регламентована міжурядовими угодами та статутами міжнародних фінансових організацій.

Формулюються різні означення світової (міжнародної) валютної системи, які можна систематизувати за певними критеріями.

1. *З позиції інтернаціоналізації господарських зв'язків.* Тобто, розвиток здійснюється в міру інтернаціоналізації господарських зв'язків, як наслідок, формується національна валютна система, надалі світова валютна система. Так, спочатку виникла національна валютна система, яка є видом та формою організації валютних відносин країни, що склалася історично й закріплена національним законодавством, а також звичаями світового права. Національна валютна система входить до складу національної грошової системи, при тому, що вона відносно самостійна і виходить за національні рамки. Валютна система, за визначенням Луцишин З.О., - це «сукупність економічних відносин, пов'язаних із функціонуванням валюти, що історично сформувалися на основі інтернаціоналізації господарських зв'язків, з державно - правовою організацією валютних відносин» [1]. Луцишин З.О. розглядає

міжнародну фінансову систему у двох площинах: валютній і фінансовій. Валютна площина характеризується такими складовими, як національні та резервні валюти, міжнародні грошові одиниці, умови взаємної конвертованості, валютний паритет, валютний курс і національні та міжнародні механізми його регулювання. Фінансовими елементами є міжнародні фінансові ринки і механізми торгівлі конкретними фінансовими інструментами – валютою, цінними паперами, кредитами [1].

2. *З позиції міжнародного права як форми організації валютних відносин.* Міжнародна валютна система закріплена в міжнародних угодах форма організації валютних відносин, яка самостійно функціонує або обслуговує міжнародний рух товарів і факторів виробництва. Валютні відносини уявляють собою сукупність інститутів, договорів та правил поведінки, що визначають способи міжнародних розрахунків. Світова валютна система – це розроблена державами і закріплена міжнародними договорами спеціальна форма організації валютних відносин та розповсюджена між усіма або значною частиною країн світу. Розрізняють національну, світову (міждержавну, міжнародну) і регіональну валютні системи. До складу світової валютної системи входять наступні елементи, кожен із яких юридично визначається відповідними міжнародними договорами та угодами. Світова валютна система одночасно виступає як форма організації міжнародних валютних відносин, що склалася на основі розвитку світового ринку та відповідно закріплена міжнародними угодами. В свою чергу, валютна система – форма організації та регулювання валютних відносин, закріплена національним законодавством або міждержавними угодами. З економічної точки зору, валютна система є сукупністю валютно-економічних відносин, що історично склалися на основі інтернаціоналізації господарських зв'язків. Світова валютна система – це глобальна форма організації валютних відносин у рамках світового господарства, закріплена багатосторонніми міждержавними угодами і регульована міжнародними валютно-кредитними та фінансовими організаціями. Одночасно, світова валютна система – це інституційно-

функціональна форма організації міжнародних валютно-фінансових відносин, яка склалася у ході еволюції світового господарства і юридично закріплена міждержавними домовленостями [2].

3. *З позиції грошового обігу та порядку розрахунків.* Світова валютно-фінансова система розглядається як історично сформований на базі розвитку товарного виробництва, грошового обігу і міжнародних економічних відносин порядок розрахунків між учасниками платіжного обороту з притаманною йому системою валютно-фінансових міжнародних установ. Міжнародна валютно-фінансова система – це сукупність грошових відносин, пов'язаних із формуванням і розподілом валютно-фінансових та кредитних фондів, використанням розрахункових і платіжних коштів у сфері міждержавних господарських зв'язків [3].

Узагальнюючи наведені вище визначення поняття світової валютної системи, слід констатувати, що за своєю сутністю вона є організаційною системою управління валютно-фінансовими відносинами між суб'єктами світового господарства. Суб'єктами світового господарства і, відповідно, глобальної валютної системи являються держави та інститути, що здійснюють регулювання валютних відносин на глобальному, регіональному і національному рівнях (міжнародні організації, а також уповноважені регіональні та національні органи управління, передусім центральні банки); суб'єкти господарської діяльності це юридичні особи (фінансові та нефінансові компанії – суб'єкти міжнародних економічних відносин), фізичні особи (домогосподарства). Об'єктом управління виступає співвідношення валют (валютний курс). При цьому, валюта виконує функції грошей як засіб платежу, обігу, накопичення (збереження), інвестування та одиниці виміру. Механізм регулювання курсів валют слід розглядати в таких основних площинах: у сфері функціонування валютних ринків шляхом формування нормативно-правового забезпечення й застосування методів та інструментів прямого і непрямого регулювання.

Глобальна валютна система належить до складних систем, які характеризуються множинністю складових елементів, ієрархічністю, структурністю. Як будь-яка складна система вона має певні властивості (характерні особливості) [4], а саме:

1. *Цілісність*, яка означає, що зміна будь-якого компоненту системи впливає на інші компоненти і веде до зміни системи в цілому. Цілісність системи не дозволяє дробити її на дрібніші системи, оскільки це призводить до втрати її властивостей. Також, цілісність міжнародного співтовариства означає, що взаємодії в ньому набули системного характеру. Сучасні міжнародні валютні відносини відрізняються від аналогічних відносин попереднього періоду. Міжнародні відносини розвиваються у широкому діапазоні глобальних і локальних сил, напрямів діяльності, складу учасників. Серйозні зрушення в одній частині планети неминуче мають відгомін в інших частинах, незалежно від волі, намірів учасників цих процесів. Сучасне світове господарство характеризується насиченою структурою трансграничних зв'язків; міжнародні валютні відносини здійснюються в умовах нових інформаційних і комунікаційних технологій. Така особливість, тягне за собою особливі ризики, при тому, що відкриває небувалі можливості та ставить фундаментальні проблеми. Зазначені зміни призвели не просто до цілісності світового господарства, що існувало й раніше, а до перетворення взаємозалежності його учасників на чинник повсякденності.

2. *Складність структури*, що передбачає переплетення кількох ієрархічних систем. Світова валютна система в даному контексті розглядається як елемент вищого порядку, один із складових елементів світової економіки.

3. *Інтегративність*, яка припускає, що системі в цілому притаманні властивості, відсутні у її елементів. Та навпаки, елементи можуть володіти властивостями, яких не має система в цілому.

4. *Структурність*. Глобальна валютна система є складною економічною системою. Вона складається з окремих елементів, які в свою чергу самі є системами з властивим тільки їм регулюванням.

5. *Абстрактний характер опису системи.* Це означає, що досліджувана система відрізняється від об'єкту спостереження. У цьому сенсі система має деякий рівень опису (абстракції або моделювання).

6. *Цільова спрямованість.* У міжнародної валютної системи є мета власного розвитку та функціонування. Її основне завдання – забезпечувати валютну ліквідність (за допомогою золотих резервів, сировини, фінансових активів однієї країни, наднаціональних фінансових активів тощо), для того, щоб міжнародна торгівля, а саме: розрахунки в різних національних валютах, могли розвиватися вільно та незалежно.

7. *Функції.* Можна виділити такі функції міжнародної валютної системи [5]: опосередкування міжнародних економічних зв'язків; забезпечення платіжно-розрахункового обороту в рамках світового господарства; створення необхідних умов для нормального відтворювального процесу і безперервної реалізації вироблених товарів; регламентація та координування режимів національних валютних систем; уніфікація і стандартизація принципів валютних відносин; регулювання виправлення реальних диспропорцій у платіжних балансах, що впливають на відносини між валютами); ліквідність (визначення резервних продуктів, форм їх створення та можливостей використання для покриття диспропорцій платіжних балансів); управління (контроль за компетенціями, зосередженими в таких організаціях, як МВФ і центральні банки окремих країн та/або інтеграційні угруповання); погодження режиму валютного курсу.

8. *Множинність цілей і багатомірність критерію ефективності системи.* Цілі та критерії підсистем можуть не збігатися між собою і загальними критеріями та цілями. Це визначається завдяки багатофункціональності економічних, у тому числі валютних систем.

9. *Динамічність процесів, що відбуваються в системах.* Динаміка процесів має різний характер; елементи систем змінюються у широких межах – від кардинальних до умовно-постійних змін.

10. *Властивість системності* (або урахування специфіки системного підходу), яка вимагає, щоб опис окремих підсистем не мав самостійного характеру, оскільки кожна підсистема описується з урахуванням її місця у всій системі; врахування нероздільності опису системи і середовища, в якому вона функціонує; компромісність варіантів, обраних для систем, з метою узгодження цілей і критеріїв функціонування [6].

11. *Інституційність*. Глобальна валютна система розвивається на основі певного порядку, що базується на нормах міжнародного публічного і приватного права, які регулюють відносини між державами, економічними особами. Зазначений порядок визначає принципи і межі, в яких функціонує система. До таких принципів і меж відносяться законодавчі, договірні, регулятивні та інші настанови, що визначають умови функціонування системи. Інституційна структури валютної системи піддається регулюванню на національному, регіональному і міжнародних рівнях [7].

Одною з особливостей сучасної міжнародної валютної системи є те, що вона являється системою з неформальним управлінням. Міждержавне валютне регулювання здійснюється на рівні МВФ і практично становить інституційну основу світової валютної системи, групи Світового банку, неурядових організацій, тощо.

12. *Проблемність*. У глобальній валютній системі, як і в будь-якій складній системі, є проблеми, здатні викликати істотні, іноді катастрофічні, зміни у стані всієї системи.

Р. Манделл, аналізуючи результати Бреттон-Вудської угоди, характеризує валютну систему як спільність різних елементів, об'єднаних регулярною взаємодією відповідно до тієї чи іншої форми управління. Коли йдеться про міжнародну валютну систему, маються на увазі механізми, що регулюють взаємодію між країнами учасниками міжнародних економічних відносин, і перш за все у сфері грошово-кредитних відносин, що використовуються ними на ринках валюти, капіталів і товарів. Валютну систему Р. Манделл розглядає як спосіб функціонування валютного порядку, що може бути жорстким, який не

реагує на проблеми, що виникають у зв'язку із змінами системи. На його думку, якщо ми не здатні зробити розмежування між системою та порядком або відрізнити і виокремити проблеми системи від проблем порядку, то можна помилково відкинути уявлення про систему, яку виявляється неефективною, або засудити порядок, створений під систему, що його переросла. За такої ситуації виникає дилема: чи укріплювати порядок і стримувати зміни в системі, чи модифікувати порядок відповідно до змін системи [8].

Таким чином, світова валютна система – це сукупність елементів різної природи, значення, політичних, економічних, правових, інституційних, функціональних, організаційних форм і механізмів у їх взаємодії, яка спрямована на захист інтересів суб'єктів різного статусу в національних, регіональних, міжнародних валютних відносинах, що склалася внаслідок об'єктивних політичних, економічних та інших реалій сучасного світу, а також суб'єктивних дій окремих центрів сили, і юридично закріплена в національних законодавствах, приватно-та публічно правових правочинах суб'єктів різного статусу і, передусім, у міждержавних договорах та статутних документах спеціалізованих організацій [9].

Підсумовуючи вищевикладене, слід визнати, що сьогодні формується якісно нова світова валютно-фінансова система, яка склалася в умовах трансформації глобальної фінансової архітектури. Світова валютно-фінансова система являється відкритою, складною, динамічною, стохастичною та ієрархічною, має характерні, притаманні лише їй особливості.

1.2. Етапи еволюції світової валютно-фінансової системи.

Найважливішим елементом міжнародних валютно-фінансових відносин виступає валютна система. Розрізняють два підвиди валютних систем, а саме: національну та світову валютну. Світова валютна система розвивається на глобальному (світовому) та регіональному рівнях. При тому, що національна валютна система є складовою грошової системи країни, хоч і відносно

самостійною, оскільки виходить за національні рамки. Слід зазначити, що регіональні, світові та національні валютні системи активно взаємодіють між собою, утворюючи єдину цілісну систему міжнародних економічних відносин.

Історично спочатку виникли національні валютні системи, які були закріплені національним законодавством з урахуванням норм міжнародного права [10].

Національна валютно-фінансова система – це форма організації економічних відносин країни. За допомогою такої системи здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави. Основними структурними елементами національної валютної системи є: національна валюта (грошова одиниця держави); паритет національної валюти; режим курсу національної валюти; організація валютного ринку та ринку золота; національні органи, що керують і регулюють валютні відносини країни; умови обміну національної валюти на золото та інші валюти; наявність або відсутність валютних обмежень, валютний контроль.

Договірна правова форма організації валютних відносин між групою країн являє собою регіональну (міжнародну) валютну систему. Структурними елементами такої системи являються: регіональна (міжнародна) розрахункова одиниця; спеціальний режим регулювання валютних курсів, спільні валютні фонди та регіональні кредитно-розрахункові установи.

Узагальнюючи викладенні вище види валютних систем, можемо сформулювати поняття, що світова валютна система – це спільно розроблена державами форма організації валютно-фінансових відносин, яка склалася внаслідок еволюції світового господарства та юридично закріплена міждержавними домовленостями. Зазначена система склалася на основі розвитку світового ринку, закріплена міждержавними угодами й обслуговує взаємний обмін результатами діяльності національних господарств.

Світова валютна система має таку функціональну структуру: визначення складу основних міжнародних платіжних засобів; встановлення режиму валютних паритетів і валютних курсів; визначення умов конвертування

(розміну) валют; вироблення механізму поповнення каналів міжнародного обігу достатньою кількістю платіжних коштів; уніфікація основних форм міжнародних розрахунків; визначення статусу міждержавних інститутів, які регулюють валютні відносини; встановлення режиму міжнародних валютних ринків і ринків золота [10].

До складу світової валютної системи входять дві основні підсистеми:

1) валютний механізм – правові норми та інститути, які зазначені норми виробляють і представляють, а саме: різні міжнародні угоди з валютних питань; Міжнародний валютний фонд; регіональні валютно-кредитні заклади і національні валютно-кредитні заклади;

2) система міжнародних валютних відносин, тобто плинні (поточні) зв'язки, які виникають між різними суб'єктами МЄВ на валютних ринках з метою здійснення міжнародних розрахунків, кредитних і валютних операцій.

Такі елементи світової валютної системи, при тому що будучи взаємопротилежними за функціональним змістом, взаємодоповнюють один одного. Стабільний, малорухомий, як і повинно бути, валютний механізм до певної міри регулює стан постійних бурхливих змін та оновлень фінансово-кредитних операцій, зв'язків, які складають систему міжнародних валютних відносин. І навпаки, швидкий розвиток міжнародних валютних відносин призводить з часом до змін (удосконалення) валютного механізму [10].

Світова валютна система включає декілька конструктивних елементів, тобто: міжнародні засоби обігу і платежу; міжнародні ліквідні ресурси (інвалюта, золото); міжнародні валютні ринки і ринки золота; систему міжнародного кредитування і міждержавних розрахунків; міжнародні організації, що здійснюють міждержавне валютне регулювання. Ця динамічна еволюційна система пройшла ряд етапів, кожен з яких віддзеркалював рівень зрілості валютно-фінансових відносин та їх інституцій. Критерієм кожного з цих етапів був той факт, що виступало світовим грошовим товаром, тобто світовою валютою, засобом міжнародних розрахунків, носієм міжнародних фінансових відносин [10].

Першим світовим грошовим товаром виступило золото. Період, коли засобом міжнародних розрахунків було винятково золото, називався золотим стандартом. Історично золотий стандарт сформувався у 20-х роках XIX сторіччя, а юридично був оформлений на Міжнародній конференції 1867 році у Парижі. Значно зруйнований під час першої світової війни, але частково проіснував до другої світової війни [10].

В умовах, коли золото безпосередньо виконувало всі функції грошей, і національна, і світова грошова і валюта системи були тотожними з тією лише різницею, що монети, виходячи на світовий ринок, приймалися до платежу відповідно до власної ваги.

Золотий стандарт базувався на наступних принципах: основою системи був золотовалютний стандарт; у кожній валюті є золотий вміст, при чому курс національних валют жорстко прив'язувався до золота та завдяки золотому вмісту валюти співвідносився один з одним за твердим валютним курсом. Золото використовувалося як золотомонетні світові гроші; конвертованість кожної валюти у золото забезпечувалося як всередині так і за межами країни; зливки вільно обмінювалися на монети, а золото вільно імпортувалося й експортувалося та продавалося на міжнародних ринках [10].

До моменту зміни першої світової валютної системи на другу існувало три форми золотого стандарту, а саме: золотомонетний, золотозлитковий, золотовалютний. Під час існування золотого стандарту в його класичній золотомонетній формі не діяли жодні валютні обмеження. Система золотого стандарту являлася адекватною умовам вільної конкуренції, необмеженого ринку і відповідно до зазначених умов механізму ціноутворення. Так, режим золотомонетного стандарту насамперед був режимом стабільних валютних курсів. Основні недоліки системи золотовалютного стандарту, які призвели до стабілізації системи наведені в таблиці 1.1.

Основні недоліки системи золотовалютного стандарту, які призвели до дестабілізації системи [10]

Види системи золотомонетного стандарту	Причини та наслідки вад, які призвели до дестабілізації системи золотомонетного стандарту
Ця система встановлювала пряму залежність оберталася в окремих країнах та на світовому ринку, від видобутку і виробництва золота.	Відкриття нових родовищ золота та збільшення його видобутку приводило в цих умовах до періодичних інфляційних процесів, що охоплювали як окремі країни, так і світовий ринок.
За умов золотомонетного стандарту практично повністю виключалася можливість проведення окремими державами власної грошово-валютної політики, спрямованої на вирішення внутрішніх проблем країни	Це пояснюється тим, що безпосередньою реакцією на будь-яке збільшення обсягів паперової емісії та інфляційне знецінення національних грошей був вплив золота за кордон і відповідне зменшення золотих запасів. Це обмежувало можливість державного втручання у сферу грошових і валютних відносин, їх цільового регулювання, використання у конкретних напрямках економічної політики.
Існування золотого стандарту перешкоджало впровадженню дуже поширених у той час методів фінансування воєнних дій шляхом випуску паперових грошей та монетизації державного боргу через продаж нових випусків цінних паперів центральному емісійному банку тієї чи іншої країни	Країна, що намагалася фінансувати військові витрати шляхом емісії грошей і водночас дотримуватися їх конвертованості в золото, відразу ставала свідком масового впливу своїх золотих запасів за кордон. Перша світова війна найбільшою мірою й остаточно дестабілізувала систему золотомонетного стандарту. Адже для фіксування війни європейські країни мусили вдатися до значних розмірів кредитів у власних банках і призупинити обмін на золото своїх валют, встановивши примусовий курс.

Поступово, в наслідок історичних змін та економічних реалій, золотомонетний стандарт вичерпав свої можливості. Він не відповідав збільшеним масштабам господарських зв'язків та умовам регульованої ринкової економіки. Перша світова війна негативно вплинула та призвела до кризи і занепаду цієї валютної системи. Таким чином, золотомонетний стандарт перестав функціонувати як грошова і валютна система.

Однак, в результаті подальшого розвитку світової економіки, замість системи золотомонетного стандарту почали формуватися урізані форми золотовалютної системи – золото зливковий і золото девізний стандарти.

Так з'явилася нова перехідна форма золотого стандарту – система золото зливкового стандарту. Основна суть зазначеної системи в тому, що національні валюти провідних західних країн прирівнювалися до певної кількості золота, отже, були розмінні на валютний метал, але вже не у будь-якій кількості, як за класичного золотого стандарту, а на золоті зливки вагою не менш як 12,4 кг кожний. Така система встановилася після Першої світової війни і проіснувала в ряді країн з високо-розвинутою економікою до великої депресії (1922-1933 роки), крім США. Поряд з цим, в інших країнах, зокрема в тих, що зазнали поразки у Першій світовій війні виникла нова система золотодевізійного стандарту, яка ґрунтувалась на тому, що окрім із золота функцію міжнародних платіжних засобів взяли на себе і деякі валюти провідних країн світу [10].

Друга світова валютна система оформлена міжнародною угодою на Генуезькій конференції 1922 року. За нею як засіб міжнародних розрахунків використовувалося золото, а також валюти (девізи) 30 країн. Звідси дана валютна система отримала назву золото-девізного стандарту, який передбачав обмін провідних валют на золото за фіксованими співвідношеннями. Офіційно золотодевізійний стандарт протримався до 1944 року, а реально – до «великої депресії» 30-х років.

Третя валютна система, - Бреттон-Вудська, отримала свою назву від містечка в США (штат Нью-Гемпшир), де у 1944 році було підписано валютну угоду. Згідно умов Бреттон-Вудської угоди засобом міжнародних розрахунків, використовувалися золото, долар США та англійський фунт стерлінгів, які отримали особистий статус резервних валют. Основна частина розрахунків проходила у доларах, оскільки фунт виконував цю функцію тільки частково і незначною мірою. Таким чином, нова валютна система була названа «золотодоларовим стандартом». Ця система офіційно проіснувала до 1978 року, але реально перестала працювати вже в 1971 році.

Основні положення цієї системи:

- світовими грошми вважалися золото і долар; скарбниця США зобов'язувалася обмінювати долари центральним банкам держав та урядовим

установам інших країн за встановленим офіційним курсом 1934 року (35 доларів за тройську унцію – 31,1 г);

- прирівнювання валют і їх взаємний обмін здійснювалися на основі офіційно узгоджених співвідношень (валютних паритетів);
- паритети зберігалися стабільними, а їхня зміна могла відбутись тільки з дозволу Міжнародного валютного фонду при певних умовах;
- ринкові курси валют не повинні були відхилятися від фіксованих доларових паритетів у той чи інший бік більше, ніж на 1% (тобто усі валюти твердо прив'язувалися до долара);
- міждержавне регулювання здійснювалось головним чином через Міжнародний валютний фонд [11].

Органом валютного регулювання став Міжнародний валютний фонд (МВФ). Протягом майже трьох десятиріч «золотодоларовий стандарт» працював ефективно. Конвертованість долара та штучно знижена ціна дали можливість США згрупувати у 1949 р. майже 22 тис. т золота (до 70% офіційних запасів золота капіталістичних країн). Як слідство, у 1950 р. золотий запас США в 7 разів перевищував доларові активи. Така ситуація склалася внаслідок того, що більшість країн у 50-ті роки не бажали і не мали фінансової можливості пред'явити значних сум доларових активів для обміну на золото.

Однак, ситуація почала змінюватися наприкінці 50-х – на початку 60-х років у зв'язку з посиленням економічної могутності Японії, Західної Німеччини та інших країн Західної Європи. На світовому валютно-фінансовому ринку виникла парадоксальна ситуація в зв'язку з нереальністю офіційної ціни золота (у 1973 р. вона становила 42,22 дол. за унцію, а ринкова – 112), відповідним зростанням дефіциту державного бюджету США та платіжного балансу в тому числі. У 1971 р. золоті запаси США скоротилися до 10,5 млрд. дол. і становитиме лише 22% доларових активів. Інші країни відчували занепокоєння та почали відмовлятися від долара, вимагаючи його обміну на золото. За цих умов США відмінило умови обміну доларів на золото для

іноземних урядів і центральних банків, що призвело до краху золотодоларового стандарту.

Четверта, діяча і по сьогодні, валютна система оформлена Ямайськими угодами (1976-1978 роки). На тому історичному етапі, золото перестало бути світовим грошовим товаром, та втратило свою якість міжнародної валюти. Зазначеним товаром почали виступати валюти провідних країн і спеціальні валюти. Така система отримала назву багатовалютного стандарту. Колективною валютою, яка застосовується у міжнародних розрахунках, виступають СПЗ (спеціальні права запозичення). Таким чином, у 1976 р. в Кінгстоні члени МВФ оголосили про перехід до якісно нової світової валютної системи, до основи якої покладено такі основні принципи:

1. Перехід до плаваючих курсів та перетворення СПЗ на світовий грошовий еталон (базу паритетів і курсів), на головний резервний актив та міжнародний засіб розрахунків і платежів. При визначенні величини СПЗ за допомогою «кошика» з чотирьох валют вирішальну роль відіграє американський долар – 40%.

2. Юридичне закріплення процесу демонетизації золота. Було скасовано офіційну ціну на нього та фіксація золотого вмісту національних валют (золотих паритетів), також відбулося зняття будь-яких обмежень для його приватного використання. Затверджена відміна регулювання вільного ринку золота державами та міжнародними економічними організаціями, що означає перетворення золота на звичайний товар.

3. Посилення міждержавного валютного регулювання, в тому числі через МВФ шляхом впливу на механізм "плаваючих" курсів. Спільним рішенням країн, МВФ уповноважили стежити за валютною політикою та за станом економіки країн-членів, а також координувати їх валютно-кредитну політику. З цією метою МВФ розробляє рекомендації у сфері валютно-фінансової та економічної політики [11].

З метою більш детального простеження етапів еволюції світової валютно-фінансової системи розглянемо спеціальні права запозичення (СПЗ або SDK).

СПЗ це міжнародні платіжні засоби, які випускає Міжнародний валютний фонд і які використовуються для безготівкових міжнародних розрахунків, шляхом запису на спеціальних рахунках, як розрахункова кодова одиниця МВФ. СПЗ виконують ряд функцій світового грошового товару при регулюванні платіжних балансів, поновленні операційних валютних резервів, порівнянні вартості національних валют, вони надаються зацікавленим країнам, міжнародним і регіональним валютним фондам, банкам. До 1974 року курс СПЗ визначався за офіційним золотим вмістом, прирівняним до долара США, а потім за валютним «кошиком» спочатку 16, а тепер 4 основних валют. До кошика СПЗ входять долар США - 39%, євро – 33%, японська ієна – 17% та англійський фунт – 11%. Питома вага кожної з цих національних валют у кошику визначається з урахуванням частки кожної країни у міжнародній торгівлі, а для долара враховується також його роль у міжнародних розрахунках [11].

Для сучасних міжнародних валютно-фінансових відносин найбільш характерним є поєднання нестабільності, невизначеності певних процесів і водночас поглиблення координації політики держав у цій сфері.

На теперішній час, враховуючи аналітичні доповіді фахівців по проблемам сучасного міжнародного валютно-фінансового ринку, припускається, що наступним варіантом розвитку світової валютної системи є модель, відповідно до якої долар США та євро збережуть статус ключових світових валют. Японська єна втратить свою значимість, а роль азійського регіонального платіжного засобу відіграватиме китайський юань, котрий поступово закріплюється на регіональному валютному ринку. Простежується тенденція до формування світової мультивалютної системи, що буде заснована на доларі США, євро та юані, та відповідно будуть займати в ній ключові позиції на рівних правах. Такий розвиток валютного сценарію прогнозується до 2025 року. Поряд з цим, окремими країнами озвучуються пропозиції щодо моделі майбутньої світової валютно-грошової системи та як варіант розглядається повернення до системи золотого стандарту. Так, на думку

керівництва Всесвітнього банку, світова валютна система має спиратися на кошик валют (долар США, євро, японська єна, британський фунт стерлінгів, китайський юань) і золото, яке буде слугувати показником очікуваного ринками рівня інфляції. Припускається, що така система розвиватиметься на принципах інтернаціоналізації і відкриття національних ринків. В сучасній валютній системі об'єктивно проявляється ще одна тенденція – створення та використання єдиної валюти в міжнародних економічних відносинах. Як альтернатива єдиної валюти часто розглядається кошик провідних валют, що буде виконувати функції світового резервного засобу (МВФ пропонує в цій якості використовувати СДР). Однак проблема створення єдиної світової валюти поки що залишається дискусійною. Створення такої валюти зіткнеться з великою кількістю складностей і протиріч. Однією з головних проблем є нерівномірність економічного розвитку окремих країн та регіонів.

Таким чином, найближчим часом Ямайська система може бути замінена новою світовою валютною системою. Найбільш об'єктивно на даний момент проявляються тенденції до регіоналізації світової валютної системи, що означатиме розподіл світового господарств на кілька регіональних блоків, кожен з яких буде обслуговувати відповідна регіональна валюта. Перехід країн до єдиної світової валюти може розглядатися як найбільш віддалена перспектива трансформації системи міжнародних валютних відносин [12]. Однак, зважаючи на високий ступінь мінливості умов, у яких сьогодні функціонує глобальне фінансове середовище, часові рамки впровадження нової світової валютної системи та конкретні принципи, на які вона буде спиратися, поки що є досить невизначеними.

1.3. Структура та архітектура світової валютно-фінансової системи.

Світова валютно-фінансова система, поряд з вищевикладеними значеннями, може розглядатися ще як сукупність міжнародних економіко-правових, фінансових і валютно-кредитних відносин, спрямованих на

забезпечення динамічного, сталого і збалансованого розвитку економік світу. Необхідність виникнення і розвитку зазначеної системи обумовлена об'єктивними причинами. Такими причинами являються вдосконалення в останні роки економічних і правових відносин, посилення і поглиблення процесів глобалізації і лібералізації на світовому валютно-фінансовому ринку.

Функціонування сучасної валютно-фінансової системи відбувається в умовах посилення концентрації фінансово-промислового капіталу, інтернаціоналізації фінансових ринків, глобалізації фінансових потоків та інших причин, що виникають в ході розвитку світової торгівлі, промисловості та інших факторів. Таке посилення інтеграційних процесів в умовах глобалізації економіки, зумовлює необхідність поглибленого дослідження питань, пов'язаних з функціонуванням сучасної валютно-фінансової системи та формуванням нової валютно-фінансової архітектури.

Валютно-фінансова система є складною економічною системою, яка одночасно має свої особливості розвитку та функціонування. Як і будь-яка інша система, вона є не простим набором, а сукупністю взаємопов'язаних елементів, що мають однорідні ознаки. Для більш ефективного управління валютно-фінансовою системою, потрібно з'ясувати фактори, що впливають на використання нею інструментів та механізмів та провести аналіз особливостей її формування та моделювання.

Координація дій у валютно-фінансовій сфері здійснюється як на рівні урядів країн, так і в рамках міждержавних валютно-фінансових організацій. Найбільш значну роль у сфері валютного регулювання відіграють щорічні економічні наради «сімки» провідних країн Заходу, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), банк міжнародних розрахунків у Базелі (БМР) та інше. Основне завдання міжнародних фінансово-кредитних закладів полягає у сприянні міжнародній кооперації, забезпеченні консолідації та співробітництва, також у разі необхідності розв'язанні міжнародних фінансових проблем. До основних завдань також входить підтримка правил обміну валюти та нагляд за

валютними курсами, створення наднаціональної системи платежів по валютних операціях, боротьба з національними валютними обмеженнями, надання кредитної допомоги країнам [68].

Найважливішою організаційною ланкою світової валютної системи до теперішнього часу є створений у 1944 році на основі Бреттон-Вудських угод Міжнародний валютний фонд. Така наднаціональна валютно-кредитна організація створена та призначена для впорядкування валютних відносин її членів, подолання національних валютних обмежень, створення міжнародної системи платежів по поточних операціях. МВФ протягом багатьох років здійснює контроль за виконанням країнами-учасницями його статуту, в разі необхідності надає фінансову допомогу окремим країнам для покриття дефіциту платіжного балансу. При тому, що МВФ є спеціалізованим представництвом ООН, він звітує перед Радою з економічного і соціального розвитку ООН, але фактично не залежить від неї в питаннях членства, фінансів та штатів. Ресурси фонду формуються за рахунок статутного капіталу і накопичень. Статутний капітал створюється з обов'язкових внесків країн-членів. Для кожної держави встановлена вступна квота відповідно до її частки в світовій торгівлі. Розмір квоти визначає число голосів, на які має право країна при розгляді валютно-кредитних питань, а також обсяг кредитів, які вона може отримати у ньому. Згідно зі Статутом МВФ, 25% загального внеску країна надає у золоті, а інші 75% - в іноземній валюті (у Ямайській валютній системі місце золота зайняла ВКВ та СПЗ). Кожна країна-член МВФ має право на отримання кредиту, але по мірі того, як зростатимуть розміри кредиту в порівнянні з внеском країни у статутний фонд МВФ, усе жорсткішими стають вимоги фонду до країни-позичальника. МВФ вимагає прийняття такою країною спеціальної стабілізаційної програми – комплексу заходів, які повинні, на думку МВФ, поліпшити стан платіжного балансу країни. Окремими вимогами можуть виступити заморожування заробітної плати; відміна субсидій з боку уряду (особливо фінансування соціальних програм); підвищення податкових ставок, скорочення обсягу державних кредитів, допущення в країну іноземного

приватного капіталу. Крім статутного капіталу і загальних кредитних ресурсів, МВФ має ще ряд спеціальних фондів, ресурси з яких практично спрямовуються тільки на кредитування країн, що розвиваються [11].

У рамках Бреттон-Вудських угод поряд з МВФ утворено і Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Ці одночасно створені організації мають багато в чому схожі структури, статут, механізм формування статутного капіталу. Як і у МВФ, вищим керівним органом МБРР є Рада управляючих, до якої кожна країна делегує свого представника. Кількість голосів визначається квотою країни в МВФ. Оперативну роботу обох організацій проводять спільно. Але МБРР має і свою специфіку. Перш за все, тільки члени МВФ мають право вступати в МБРР, згідно зі статутом країни зобов'язані надавати МБРР тільки 10% своєї квоти. Інші 90% МБРР може запросити тільки у випадку відсутності у нього ресурсів у даній валюті для термінового погашення зобов'язань. Основне завдання МБРР – допомога у розвитку. Він надає кредити тільки урядам і центральним банкам під гарантії ЦБ або уряду. При цьому експертна комісія банку спочатку оцінює проект як ефективний. Використання залучених ресурсів повинно бути цілеспрямованим і поетапним. Основна маса кредитів МБРР надається на розвиток виробничої інфраструктури та сільського господарства [11].

Основним завданням міжнародних фінансово-кредитних закладів полягає у сприянні міжнародній кооперації, забезпеченні консолідації та співробітництва у випадках розв'язання міжнародних фінансових проблем. До складу основного завдання входить підтримка правил обміну валютами та нагляд за валютними курсами, створення наднаціональної системи платежів по валютних операціях, боротьбі з національними валютними обмеженнями, надання кредитної допомоги країнам.

Основною формою валютних відносин є міжнародні розрахунки, які здійснюються під час міжнародних операцій і відображаються в загальному вигляді в платіжних балансах усіх країн світу. Характерними рисами міжнародних валютних розрахунків є те, що їх об'єктом стає грошовий

(валютний) еквівалент вартості тих товарів, послуг, робіт, капіталів, платіжних засобів, які здійснюють обіг між державами. Валютні відносини обслуговують різні види господарських зв'язків (зовнішня торгівля, вивіз капіталу, надання позик, науковий обмін, туризм та ін.). Державно-правова організація валютних відносин називається валютною системою. Основне завдання валютної системи – опосередкування міжнародних платежів. Розрізняються національна, світова та регіональна валютні системи [11].

Основні елементи світової валютно-фінансової системи:

- система валют і валютних цінностей;
- механізм валютних паритетів та курсів;
- умови взаємної конвертованості валют;
- обсяги валютних обмежень;
- форми міжнародних розрахунків;
- режим міжнародних валютних ринків та ринків золота;
- міждержавні валютно-кредитні організації та відповідні системи норм та регламентацій у сфері міжнародних розрахунків [68].

Регіональна валютна система являє собою договірно-правову форму організації валютних відносин групи країн. Основними елементами регіональної валютної системи є:

- регіональна міжнародна розрахункова одиниця;
- спеціальний режим регулювання валютних курсів;
- загальні валютні фонди і регіональні кредитно-розрахункові установи [69].

Валютні відносини підпорядковуються міжнародному правовому полю (Угода Міжнародного валютного фонду підтримана 188 країнами, у тому числі Україною), в рамках зазначеної угоди діє державне правове поле. Українське законодавство до валютних цінностей відносить валюту України, іноземну валюту та монетарні метали. Під терміном «валюта України» розуміються як власне валюта України, так і платіжні документи та інші цінні папери, виражені в ній. Під терміном «іноземна валюта» маються на увазі як власне іноземна

валюта, так і платіжні документи та інші цінні папери, виражені в іноземній валюті. До монетарних металів належать золото, срібло, платина та метали іридієво-платинової групи у будь-якому вигляді та стані за винятком ювелірних, промислових і побутових виробів з цих металів і брухту цих металів.

Кожна країна має свою грошову одиницю (валюту). У міжнародних розрахунках у розрізі світогосподарського товарообігу і кредиту, прямих зарубіжних інвестицій та інших міжнародних зв'язків постає необхідність в обміні грошей однієї країни на гроші іншої країни. На цьому підґрунті і виникають валютні відносини, які є важливим елементом системи зовнішньоекономічних зв'язків держав [68].

Національна валютна система являється частиною грошової системи країни, у рамках якої здійснюється міжнародний платіжний оборот, також це інституційно-правова форма організації валютних відносин у країні, яка визначається національним законодавством. В основі національної валютної системи лежить грошова одиниця країни.

Елементами національної валютної системи виступають:

- національна валютна одиниця;
- паритет валюти та механізм формування валютного курсу;
- умови конвертованості валюти;
- існування чи відсутність валютних обмежень;
- склад офіційних золотовалютних резервів;
- порядок міжнародних розрахунків;
- організація валютного ринку країни та ринку золота;
- державні установи, що здійснюють валютне регулювання [69].

Можливість і форми застосування національної валюти в міжнародних розрахунках, порядок її обміну на іноземні грошові одиниці регулюється законодавством країн з урахуванням норм міжнародного права. На базі національних валютних систем діє світова валютна система. Світова валютна система є формою організації міжнародних грошових відносин, закріпленої

міждержавними домовленостями. Вона являє собою сукупність способів, інструментів і міждержавних органів, за допомогою яких здійснюється платіжно-розрахунковий оборот у рамках світового господарства. Її виникнення і подальша еволюція відображають об'єктивний розвиток процесів інтернаціоналізації капіталу, що вимагають адекватних умов у міжнародній грошовій сфері. Міжнародна валютна система виконує функцію світових грошей. Світові гроші виступають як норма вартості, засіб платежу, засіб нагромадження багатства [11].

Ефективність функціонування валютно-фінансової системи в глобалізаційних умовах полягає у взаємопогодженому та стабільному взаємозв'язку між інституційними одиницями, функціонування яких спрямоване на стабільне виконання її завдань та функцій. Формування нової валютно-фінансової архітектури в частині сукупності міжнародних стандартів і принципів функціонування фінансового сектору, а також засобів діагностики його ефективності посилює актуальність забезпечення необхідного рівня інтеграційних зв'язків вітчизняного валютно-фінансового сектору зі світовою валютно-фінансовою системою. Таке формування нової архітектури здійснюється з метою підтримання власної фінансової стабільності.

Всі сучасні тенденції світового валютного ринку повністю залежать від ситуації, яка склалася на міжнародній економічній арені. Такі сучасні тенденції являють собою сукупність факторів, що повністю відповідають вимогам світової економіки. В свою чергу, вони дозволяють удосконалити взагалі всю систему міжнародних економічних відносин. Серед основних тенденцій можна виділити найбільш виражені. По-перше, до них відноситься збільшення кількості угод щодо купівлі-продажу валюти, що укладаються через світові електронні торгові спеціалізовані системи. Створення таких систем, в свою чергу, є свідомством високого розвитку інформаційних технологій. Крім того, тенденції на міжнародному валютному ринку прийняли характер спрямованості до реформування даної сфери з точки зору посилення порядку укладання валютних

угод. По-друге, простежується тенденція до збільшення числа учасників валютного ринку, що призводить до відповідного розширення його меж.

Враховуючи останні економічні зміни, що залишили особливі зміни у кожній з країн, пріоритетними тенденціями стало реформування валютної сфери. Ці реформи пройшли декілька етапів – з регіонального до міжнародного рівня. На теперішній час зазначені реформи тривають.

Поряд з вищевикладеними тенденціями, спостерігаються поки приховані тенденції реструктуризації то поляризації світового валютного ринку, створеного на базі американського долара. У світовій валютно-фінансовій системі назріває необхідність зміни функцій міжнародних фінансових інститутів. У зв'язку з цим, ключовими проблемами нового тисячоліття стануть: перегляд структури світових валютних резервів, міжнародної ліквідності; спроба відмови від домінуючої ролі американського долара багатьма державами та перехід до багатополярної системи [13].

Далі, ґрунтуючись на об'єктивних глобальних тенденціях світового розвитку в цілому і валютного ринку зокрема, можна припустити, що у віддаленій перспективі виникає необхідність і доцільність формування єдиної світової валюти. Процес розвитку світової валютної системи пройшов ряд стадій, а саме: використання золотого стандарту; утворення окремих валютних зон; паралельного використання золота та долара в післявоєнний період; витіснення металу з міжнародного платіжного обороту і заміна його американським долларом [13].

Отже, підводячи підсумки, можна виділити ряд тенденцій процесу формування і розвитку світової валютної системи. У новітній історії, з одного боку, відбувається глобалізація долара і посилення його провідних позицій в якості міжнародного валютного резерву, а з іншого розвивається процес регіоналізації з виділенням ключової валюти євро і робляться спроби просування в цьому напрямку країн Південно-Східної Азії, СНД та ін. [13]. Відповідно до сучасних зрушень у глобальному фінансовому середовищі формуються структура та архітектура світової валютної системи.

Висновки до першого розділу

Світова валютно-фінансова система – це історично сформований на базі розвитку товарного виробництва, грошового обігу і міжнародних економічних відносин порядок розрахунків між учасниками платіжного обороту з притаманною йому системою валютно-фінансових міжнародних установ (інституцій), регламентований міжурядовими угодами та статутами міжнародних фінансових організацій. Світова валютна система належить до складних систем, які характеризуються множинністю складових, ієрархічністю, структурністю. Як будь-яка складна система вона має певні властивості (характерні особливості), а саме: цілісність; складність структури; інтегративність; структурність; абстрактний характер опису системи; цільова спрямованість; функції; множинність цілей і багатомірність критерію ефективності системи; динамічність процесів, що відбуваються в системах; властивість системності; інституційність.

Процес розвитку світової валютної системи пройшов ряд стадій – від використання золотого стандарту до утворення окремих валютних зон, від паралельного використання золота і долара в післявоєнний період до витіснення металу з міжнародного платіжного обороту і заміною його американським доларом. Критеріальною ознакою кожного з цих етапів був той факт, що виступало світовим грошовим товаром, тобто світовою валютою, засобом міжнародних розрахунків, носієм міжнародних фінансових відносин. Четверта, діяча і по сьогодні, валютна система оформлена Ямайськими угодами (1976-1978 роки). Зазначена система отримала назву багатовалютного стандарту. Однак, найближчим часом Ямайська система може бути замінена новою світовою валютною системою. Найбільш об'єктивно на даний момент проявляються тенденції до регіоналізації світової валютної системи, що означатиме розподіл світового господарств на кілька регіональних блоків, кожен з яких буде обслуговувати відповідна регіональна валюта. Перехід країн до єдиної світової валюти може розглядатися як найбільш віддалена перспектива трансформації системи міжнародних валютних відносин.

Світова валютно-фінансова система складається з наступних основних елементів: система валют і валютних цінностей; механізм валютних паритетів та курсів; умови взаємної конвертованості валют; обсяги валютних обмежень; форми міжнародних розрахунків; режим міжнародних валютних ринків та ринків золота; міждержавні валютно-кредитні організації та відповідні системи норм та регламентацій у сфері міжнародних розрахунків.

Найважливішою організаційною ланкою світової валютної системи є створений у 1944 році на основі Бреттон-Вудських угод Міжнародний валютний фонд. Ця наднаціональна валютно-кредитна організація призначена для впорядкування валютних відносин її членів, подолання національних валютних обмежень, створення міжнародної системи платежів по поточних операціях. Крім того, поряд з МВФ створено Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Основне завдання МБРР – допомога у розвитку. Він надає кредити тільки урядам і центральним банкам під гарантії ЦБ або уряду.

На даному етапі розвиток валютно-фінансової системи відбувається в умовах посилення концентрації фінансово-промислового капіталу, інтернаціоналізації фінансових ринків, глобалізації фінансових потоків. Посилення інтеграційних процесів в умовах глобалізації економіки зумовлюють необхідність поглибленого дослідження питань, пов'язаних з функціонуванням сучасної фінансової системи та формуванням нової фінансової архітектури. Сьогодні у розвитку світової валютно-фінансової системи спостерігаються поки приховані тенденції реструктуризації то поляризації світового валютного ринку, створеного на базі американського долара. Назріває необхідність зміни функцій міжнародних фінансових інститутів. У зв'язку з цим, ключовими проблемами нового тисячоліття стануть: перегляд структури світових валютних резервів, міжнародної ліквідності; спроба відмови від домінуючої ролі американського долара багатьма державами та перехід до багатополлярної системи.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНО - ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

2.1. Оцінка ключових валют як основи світової валютно-фінансової системи.

Наявність різних грошових одиниць і грошових систем, що існують в різних країнах, створює труднощі при проведенні міжнародних операцій і здійсненні міжнародних розрахунків між державами і їх суб'єктами, особливо беручи до уваги, що в сучасному світовому господарстві існує більше 150 національних грошових одиниць. Цю проблему можна розв'язати, якщо знайти спосіб відображення вартості валюти однієї країни у валюті іншої країни. Національні грошові одиниці прирівнюються один до одного в певних пропорціях, утворюючи поняття валютного курсу.

Валютний курс грає важливу роль в ринковій економіці і здійснює значний вплив на багато макроекономічних процесів, що відбуваються в суспільстві. За допомогою валютного курсу зіставляють ціну на товари і послуги, вироблені в різних країнах. Від рівня валютного курсу залежить конкурентоспроможність національних товарів на світових ринках, обсяги експорту та імпорту, а отже, стан балансу поточних операцій. Динаміка валютного курсу, ступінь і частота його коливань є показниками економічної і політичної стабільності суспільства.

Валютний курс – вагомий інструмент державної політики. Регулювання валютного курсу має сприяти нарощуванню виробництва та зростанню чистого експорту, що є визначальним фактором економічного розвитку. Термін «валютний курс» має безліч визначень, але більшість дослідників та вчених прийшли до висновку, що валютний курс – це ціна національної одиниці, що виражається через іноземні або міжнародні валютні одиниці країн або економічних організацій країн. Водночас валютний курс показує наявні

економічні тенденції країн в умовах глобалізації світових зв'язків та інтернаціоналізації капітальних потоків. Отже, можна сказати, що валютний курс є відображенням зовнішньої вартості національної валюти від грошових одиниць інших країн та організацій, а її коливання залежить, насамперед, від таких макроекономічних показників, як купівельна спроможність та рівень інфляції в країні [13].

Чинниками, що безпосередньо впливають на валютний курс, є обсяг ВВП, відсоткові ставки, характеристики платіжного балансу, пропозиція грошей як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. Дані чинники корегують попит і пропозицію іноземної валюти, що має постійну динаміку у часі. До заходів, що врегульовують оптимальне співвідношення попиту та пропозиції іноземної валюти, належать: фінансово-бюджетна політика, грошово-кредитна політика, регулювання цін, інтервенційна політика, розподіл валюти, а також ті дії, що впливають на курсоутворення через безпосередню зміну кон'юнктури ринку. Визначенні вище інструменти застосовуються державними органами та є більш ефективними у стані рівноваги економіки, ніж у ситуації дестабілізації [14].

Сучасну світову валютну систему в цілому характеризують такі риси, як волатильність валютних курсів та нестійкість світової валютної системи до валютних криз. За Ямайської валютної системи, коли золото втратило функцію засобу розрахунку у міжнародних економічних відносинах, а спеціальні права запозичення (СПЗ) використовуються лише в рамках МВФ, основною частиною резервів та головним розрахунковим активом стали національні валюти провідних країн світу, а саме [14]:

- американський долар (США);
- євро (ЄС);
- фунт стерлінгів (Велика Британія);
- франк (Швейцарія);
- єна (Японія);
- австралійський долар (Австралія)

Так склалося історично, що практично всі валюти прирівнюють до долара США. У вигляді прямого котирування офіційно встановлюються курси більшості валют світу. На валютному ринку курси основних валют розглядаються як котирування валют до долара США, тобто долар є базовою валютою практично до всіх валют. Отже, розглянемо динаміку валютних курсів провідних валют за декілька років.

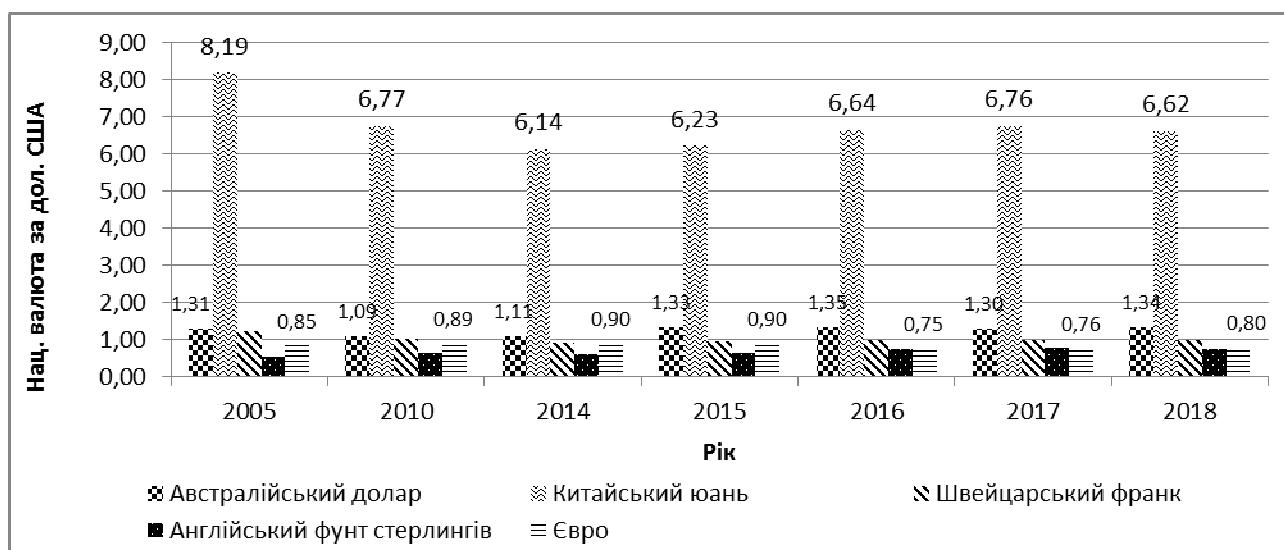

Рис. 2.1. Офіційні курси провідних світових валют до долару США з 2005 до 2018 року [70]

На рис. 2.1. представлена динаміка провідних світових валют, а саме австралійського долару (AUD), швейцарського франку (CHF), китайського юаню (CNY), англійського фунту стерлінгів (GBP) та євро (EUR), з 2005 до 2018 року за 1 дол. США. Отже, у 2018 році курси вищезазначених валют склали: 1 USD = 1,34 AUD, 1 USD = 6,62 CNY, 1 USD = 0,98 CHF, 1 USD = 0,75 GBP, 1 USD = 0,8 EUR. Також, можна зробити висновок, що курси провідних світових валют почали стрімко зростати з 2014 року, окрім валюти країн Єврозони (євро) та найбільших валютних коливань зазнав австралійський долар, тем приросту якого у 2015 році порівняно з 2010 склав 22,1%. Валютний курс євро почав поступово знижуватися з 2005 року, темп зниження якого у 2016 році порівняно з 2005 склав 11,3%. А з 2016 року почав поступово зростати, на відміну від інших провідних валют, та до 2018 року зріс майже на 7%.

Щодо японської єни (JPY), то динаміка її курсових коливань представлена на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Офіційний курс японської єни до дол. США з 2005 до 2018 року

Отже, у 2018 році курс єни до дол. США склав 110,42 JPY, що значно вище, ніж курси вищезазначених провідних валют. Також, з 2010 року курс єни почав стрімко зростати, темп приросту у 2014 році порівняно з 2010 склав 20,7%. Хоча, якщо розглянути зворотне котирування, то рівень одиниці провідних валют у дол. США у 2018 році складав: 1 AUD = 0,5587; 1 CNY = 0,0016; 1 JPY = 0,0078; 1 CHF = 0,1150; 1 GBP = 0,2723.

Нестабільність валютних курсів на сьогодні є надзвичайно гострою проблемою для переважної більшості країн світу. Під нестабільністю валютних курсів ми розуміємо їхні значні коливання як при зниженні, так і при підвищенні курсу. Крім цього, поняття "нестабільності" поширюється і на випадки, коли органи грошово-кредитної політики можуть захищати курс валюти від спекулятивних атак шляхом проведення масштабних інтервенцій на валютному ринку або суттєвого підвищення внутрішньої відсоткової ставки. Ще М. Фрідмен писав, що нестабільність валютних курсів є симптомом нестабільності фундаментальної економічної системи [71].

Слід відмітити, що валюти індустріально розвинених країн вільно коливаються, тоді як деякі країни з ринками, що розвиваються, спеціально занижують курс своєї валюти для стимулювання експорту. Однак така політика

приносить "користь" тільки у короткостроковому періоді, оскільки у тривалій перспективі вона запускає механізм зворотного процесу, пов'язаний із погіршенням умов торгівлі. Тобто в такому разі, цілком доречно говорити не тільки про валютні суперечки, а й про торгіві, які можуть породити певні форми протекціонізму, що неминуче призведуть до утворення кризових явищ і ймовірного обвалу світової економіки, як це було у 30-х роках минулого століття (часи Великої депресії) [71].

На світовому валютному ринку відбувається торгівля практично всіма наявними валютами, передусім ключовими вільноконвертованими, що відображено в таблиці 2.1.

Більшу половину світового валютного обороту приходиться на дві валюти – долар США та євро, що дозволяє характеризувати сучасну світову валютну систему як біполярну.

Таблиця 2.1

**Валютна структура середньоденного обороту світового валютного ринку у
2004 – 2019 роках, %**

Назва валюти	2004	2007	2010	2013	2016	2019	Зміна, 2019 р. від 2004р., (+/-)
Долар США (USD)	88,01	85,60	84,86	87,04	87,58	88,30	0,34
Євро (EUR)	37,41	37,04	39,04	33,41	31,39	32,28	-13,71
Японська єна (JPY)	20,83	17,25	18,99	23,05	21,62	16,81	-19,32
Фунт стерлінгів (GBP)	16,50	14,87	12,88	11,82	12,80	12,79	-22,46
Австралійський долар (AUD)	6,02	6,62	7,59	8,64	6,88	6,77	12,42
Канадський долар (CAD)	4,20	4,29	5,28	4,56	5,14	5,03	19,89
Швейцарський франк (CHF)	6,03	6,82	6,30	5,16	4,80	4,96	-17,76
Китайський юань (CNY)	0,10	0,45	0,86	2,23	3,99	4,32	4404,96
Шведська крона (SEK)	1,76	2,70	2,37	1,45	1,73	3,53	100,77
Новозеландський долар (NZD)	1,06	1,90	1,59	1,96	2,05	2,07	95,63
Інші валюти	18,09	22,47	20,24	20,69	22,01	23,13	27,85
Загалом¹	200	200	200	200	200	200	-

Примітка: 1 Оскільки в угоду залучені дві валюти і кожна сторона враховує угоди окремо, під час узагальнення сума обороту всіх валют на ринку становить 200%.

Традиційним є домінування у валютній структурі долара США, на його долю прийшлося 88,3% світового валютного обороту у квітні 2019 року. Також,

рейтинг найбільш ліквідних валют не змінився з 2016 року. Із моменту введення євро (1999 р.), європейська валюта стабільно посідає друге місце у використанні у валютних операціях. Посилення ролі євро як світової валюти стримується через боргову кризу в так званих країнах PIIGS (Португалія, Ірландія, Італія, Греція, Іспанія) та наявність дисбалансів і недосконалість самої європейської валютної системи. Обороти євро збільшились до 32%, на відміну від єни, частка якої у глобальному обороті зменшилась на 5% відсоткових пунктів до 17%. Слід зауважити, що в останні 15 років до десятки найбільш використовуваних валют входять валюти розвинених країн світу австралійський та канадський долар; поступово знижується відносний обсяг використання швейцарського франка і фунта стерлінгів. Ринкові частки інших найбільш торгованих валют залишилися незмінними з 2016 року, так склали відповідно у квітні 2019 року: GBP – 12,79%, AUD – 6,77%, CAD – 5,03% CHF – 4,96%. Валюти країн, що розвиваються (ЕМЕ) завоювали частку ринку, досягнувши 25% загального світового обороту. Торгівля китайським юанем зросла відповідно до зросту сукупного ринку, тому його позиція у глобальному рейтингу не зросла. З оборотом у 284 млрд. дол. китайський юань залишається восьмою найбільш торгуваною валютою. З іншого боку долар США займає 95% у всіх транзакціях з юанем. На відміну від цього, кілька інших азійсько-тихоокеанських валют отримали частку ринку. Корейська вона, індійська рупія та індонезійська рупія також просунулися вище в Росії у глобальному рейтингу. Щодо інших регіонів, мексиканського песо та турецька ліра були серед валют, які опустилися на кілька місць у світовому рейтингу.

Валютні операції завжди здійснюються з використанням двох валют, тому доцільно розглянути структуру світового валютного ринку в розрізі валютних пар (рис. 2.3.).

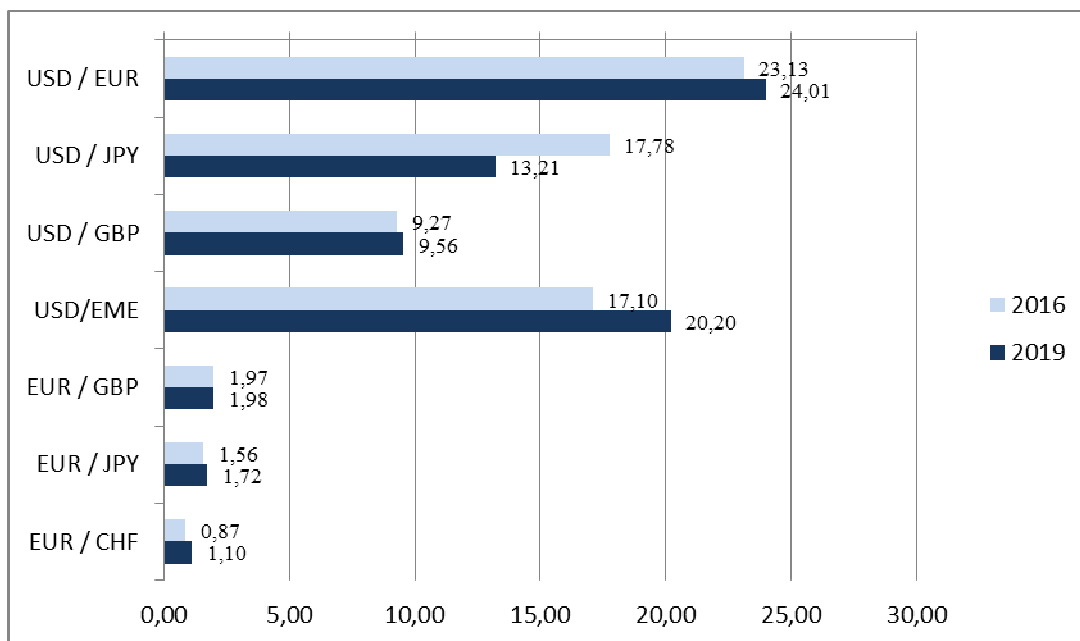

Рис. 2.3. Структура середньоденного обороту на світовому валютному ринку в розрізі пар валют, %

Дані рис.2.3 вказують, що більше половини всіх валютних операцій (56,58% у 2019 р.) припадає на традиційні валютні пари: долар США, з одного боку, і валюту однієї з розвинених країн – з іншого. Причому найбільша частка операцій – це долар США (USD) / євро (EUR), і навпаки (28% у 2004 р. та 24,01% у 2019 р), хоча спостерігається тенденція до її скорочення. Разом із тим, на шість провідних валютних пар у 2004 р. припадало 63,45% усіх валютних операцій, тоді як у 2019 р. – тільки 60,68%. Скорочення відносного показника відбулося у зв'язку з ростом валютних операцій в яких долар США або євро обмінюється на валюти країн, які не належать до розвинутих: мексиканське песо, китайський юань, російський рубль, турецька ліра, сінгапурський долар, південнокорейський вон та ін. У 2019 році ринкова частка пари долар США (USD) / валюти країн, що розвиваються (EME) складала 20,2%. Це пов'язано передусім із розвитком економік значених країн і зростанням їх товарообігу на світовому ринку, активізацією інвестиційної та інноваційної діяльності. Разом із тим лідируюча роль долара США збережеться, доки він буде основою світової валютної системи.

Нинішній етап економічного життя України характеризується кризою. Як слідство виникає дефіцит державного бюджету, безконтрольна емісія та

інфляція. Також відбувається штучне і надмірне цінове регулювання, та відповідне зменшення виробництва й експорту. Така ситуація складається коли порушується динамічна рівновага економіки країни, що в свою чергу безпосередньо послаблює дію курсоутворюючих чинників. Крім того, зменшуються дії заходів щодо регулювання національного валютного курсу державою, а також знижується ефективність валютного курсу щодо виконання своїх основних функцій.

На сьогоднішній день основними резервними валютами для Національного банку є долари США, євро, СПЗ, швейцарські франки, англійські фунти стерлінгів, японські єни. Динаміку курсу національної валюти до долару США, євро та англійських фунтів стерлінгів протягом 2013–2019 рр. можна прослідкувати на рис. 2.4.

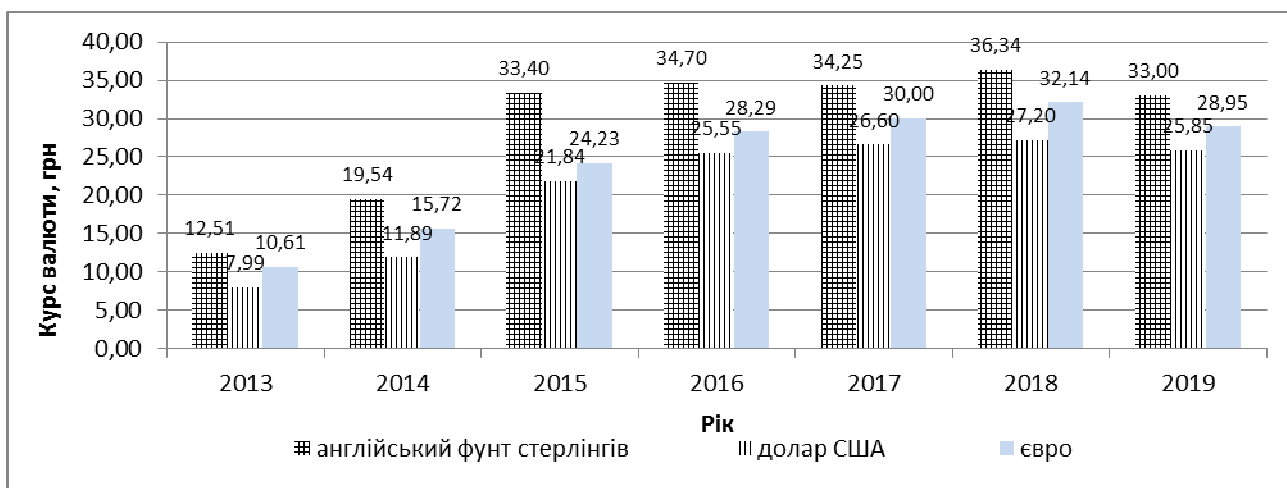

Рис. 2.4. Офіційний курс долара США, євро та англійських фунтів стерлінгів до гривні за 2013–2019 рр. [15]

Як базова валюта, тобто як валюта для підрахунку обсягу, визначення структури золотовалютного резерву, а також для складання звітності для міжнародних фінансових організацій, використовується долар США.

Згідно з рис. 2.3., протягом 2013 р. відбувалося зміцнення гривні, що було результатом дії наступних чинників: збільшення обсягу іноземної валюти від нерезидентів, розширення міжбанківського валютного ринку, зменшення інфляційного диференціалу. Середньозважений курс гривні до дол. США у

2013 році складав 7,99 грн., до англійського фунту стерлінгів – 12,51 грн., до євро – 10,61 грн.

Через запобігання НБУ різкому коливанню курсу та забезпечення інфляційних орієнтирів, диверсифікацію міжнародних резервів офіційний курс гривні в 2013 р. не втратив свої позиції. Також 2013 р. характеризувався вчасним та повним виконанням усіх зобов'язань України в іноземній валюті. Для контролю всіх зовнішніх шоків НБУ зазначив продовження терміну дії вимоги щодо обов'язкового продажу частини експортної виручки та зменшення строків розрахунків за експортно-імпортними операціями [15].

У 2014 р. почалися обвальна девальвація національної валюти та стрімка інфляція, що було результатом суттєвих змін у кон'юктурі валютного ринку України. Офіційний курс гривні протягом 2014 року збільшився до 11,89 грн. за дол. США. Загострення конфлікту на Донбасі призвело до руйнівних наслідків для національного виробництва.

Після 2014 р. курс валют почав зростати непередбачуваними темпами. Лише транші МВФ змогли викликати його зниження, чим користувалися спекулянти валютного ринку, які відіграють не останню роль у впливі на коливання курсу валют. Спричинена недовіра до гривні серед українського населення призвела до відмови від національної валюти на користь долара США, а також до непрогнозованих доходів спекулянтів і ще більшого падіння гривні [16].

Середньозважений курс гривні за операціями з готівковою іноземною валютою за 2015–2017 рр. залишався доволі стійким. Різниця між курсом купівлі та продажу становила за 2015 р. 2,3%, тоді як за 2016 р. зменшилася до 1,7%. Після деякої стабілізації на ринку різниця між курсами продажу та купівлі готівкової валюти на офіційному валютному ринку також скоротилася та встановилася в середньому на рівні 0,6% за підсумками 2017 р.

З початку 2017 р. національна валюта втратила частину своєї вартості. Офіційний курс гривні до долара США за 2015–2017 рр. збільшився до 28,1 грн. за 1 дол. США. Причин для такої тенденції декілька, зокрема позначилися

значні витрати на обслуговування державного боргу, а також від'ємний зовнішньоторговельний баланс. Послаблення гривні відносно долара США починаючи з 2017 р. зумовлене значною мірою зростанням попиту на іноземну валюту з боку нафто- та газотрейдерів, а також помірним зростанням цін на нафту на світовому ринку [15].

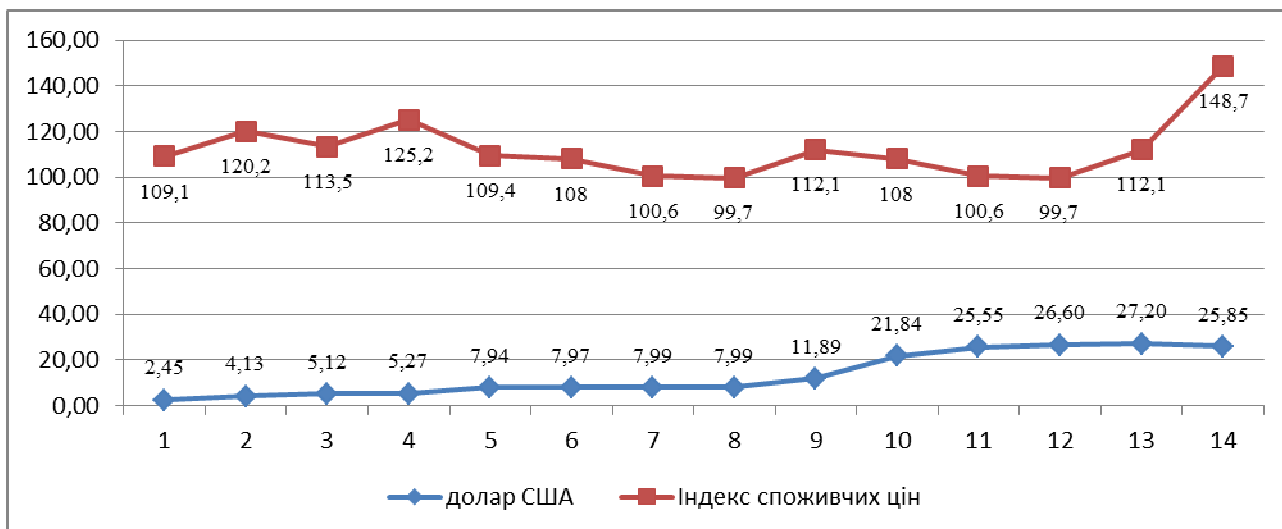

Рис. 2.5. Динаміка валютного курсу гривні до долара США та інфляції [15]

Одним із довгострокових факторів впливу на валютний курс є темп інфляції. У разі зниження купівельної спроможності національної валюти, як слідство відбувається її інфляційне знецінення. У той саме час виникає тенденція до падіння її обмінного курсу до валют країн, де темп інфляції нижчий. Особливо вплив інфляції відчувають країни із великими обсягами міжнародного обміну товарами, послугами і капіталом. Це пояснюється тим, що динаміка валютного курсу тісно прив'язана до темпів інфляції, обчислених з урахуванням експортних цін.

Інфляція є важливим макроекономічним показником, що відображає стан економіки в країні. Проаналізувавши рис. 2.5., ми можемо спостерігати, що високий її рівень – це негативний показник, тому що ціни в державі ростуть на всі товари і послуги, що зменшує купівельну спроможність національної валюти, а відповідно і зменшує її курс.

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасну світову валютну систему в цілому характеризують такі риси, як волатильність валютних курсів

та нестійкість світової валютної системи до валютних криз. Основною частиною резервів та головним розрахунковим активом стали національні валюти провідних країн світу, а саме американський долар (США), євро (ЄС), фунт стерлінгів (Велика Британія), франк (Швейцарія), єна (Японія), австралійський долар (Австралія). У 2018 році курси вищезазначених валют до дол. США складали: 1 USD = 1,34 AUD, 1 USD = 6,62 CNY, 1 USD = 0,98 CHF, 1 USD = 0,75 GBP, 1 USD = 0,8 EUR. Традиційним є домінування у валютній структурі долара США, на його долю прийшлося 88,3% світового валютного обороту у квітні 2019 року.

2.2. Аналіз сучасного стану світового валютно-фінансового ринку.

Розвиток світового валютного ринку в останні десятиліття визначається процесами фінансової глобалізації, пов'язаними зі зміцненням і розширенням зв'язків між фінансовими системами окремих країн. Сучасний світовий валютний ринок характеризується високою мінливістю, транспарентністю і дерегулюванням, а його структура знаходиться в процесі постійних трансформацій.

Світовий валютний ринок не схожий на інші типи фінансових площадок, тому що він:

- нематеріальний;
- не має конкретного місцезнаходження, єдиного центру;
- механізм його функціонування – обмін валюти однієї країни на валюту іншої країни;
- є міжбанківським ринком;
- має гнучку систему організацій торгівлі та гнучку стратегію оплати за укладення угоди;
- є одним з найліквідніших ринків завдяки можливості працювати на ньому з різними валютами;

- характеризується високим рівнем транснаціоналізації та інтернаціоналізації;
- характеризується глобальністю та безперервністю функціонування;
- має високий рівень уніфікації;
- йому властиве широке використання електронних засобів зв'язку;
- передбачає поєднання саморегулювання та інституційного регулювання;
- домінування арбітражних та спекулятивних операцій.

Центром, який агрегує інформацію світовому валютному ринку, є Банк міжнародних розрахунків. Проте можливість адекватного порівняння валютних ринків різних держав з'являється тільки раз у три роки, коли БМР випускає огляд Foreign Exchange and Derivatives Market Activity, що відображає основні показники і тенденції розвитку світового валютного ринку [17].

Обороти світового валютного ринку в останні десятиліття стрімко зростали як на біржовому, так і позабіржовому сегменті (рис. 2.6). Зазначена тенденція зумовлена поглибленням міжнародного поділу праці, що, своєю чергою, зумовило інтенсивне розширення обсягів міжнародної торгівлі товарами і послугами та сприяло розширенню обсягів міжнародного руху торгового та промислового капіталу. Всі ці операції опосередковуються угодами на валютному ринку.

Рис. 2.6. Середньоденні обороти світового валютного ринку

Аналіз рис.2.6 засвідчує, що за середньодобові обороти на позабіржовому ринку зросли на 341%, тоді як біржовий сегмент демонструє більш значний

приріст – 1 334,4%. Незважаючи на таку прогресивну динаміку в розвитку торгівлі останнього сегменту, більша частина валютних операцій (понад 90%) здійснюється на неорганізованому (міжбанківському) валютному ринку, за межами валютних бірж. Торгівля на валютних ринках досягла 6,6 трлн доларів на день у квітні 2019 року, порівняно з 5,1 трлн доларів за три роки раніше.

Сучасний світовий валютний ринок володіє низкою інструментів, які представляють собою систему, поділену на дві категорії: валютні угоди та деривативи. Серед них найбільш поширеними є валютні угоди, а саме операції типу SPOT, форвардні операції та операції типу SWAP (рис. 2.7). За даними рис. 2.7 можна зробити наступні висновки: середньодобові обсяги торгівлі валютними цінностями зростали з року в рік за всіма видами інструментів, найбільший темп росту продемонстрували у 2019 порівняно з 2004 форвардні операції – 378,6%, а найменший – опціони та інші інструменти – 189,5%. У структурі валютних інструментів ведуча позиція належить валютним операціям типу SWAP і складала 48,6% у 2019 році. Домінування «SWAP» операцій зумовлене використанням даного виду інструментів валютного ринку для забезпечення міжбанківських та позабіржових форвардних угод. В основному цей інструмент використовують учасники ринку для управління фінансування ліквідністю та хеджування валютних ризиків. Середньоденний оборот торгівлі SWAP операціями зріс більш, ніж на третину, до 3203 млрд. дол. США у 2019 році.

Іншим структуроутворюючим елементом позабіржового ринку валютних інструментів є валютні операції типу SPOT – на них у середньому припадає 30,1%, який зменшився з 33% у 2016 році та 38% у 2013 році. Загальний середньоденний обсяг торгівлі на ринку операцій SPOT складав 1987 млрд. дол. США, що на 20% більше ніж у квітні 2016 року.

Торгівля прямими форвардами зросла на помітних 43% до 999 мільярдів доларів на день. Найменш відчутний структурний вплив чинять опціони та інші інструменти. Торгівля опціонами зростала повільнішими темпами, ніж загальний обмін валютних операцій, зростаючи на 16%, до 294 мільярдів

доларів на день у квітні 2019 року (що становить 4% від загального обороту валюти)/ Слід також зауважити, що найбільші прогресивні зміни спостерігаються за часткою форвардних валютних операцій, яка піднялася за досліджуваний період на 4,4 відсоткових пункта.

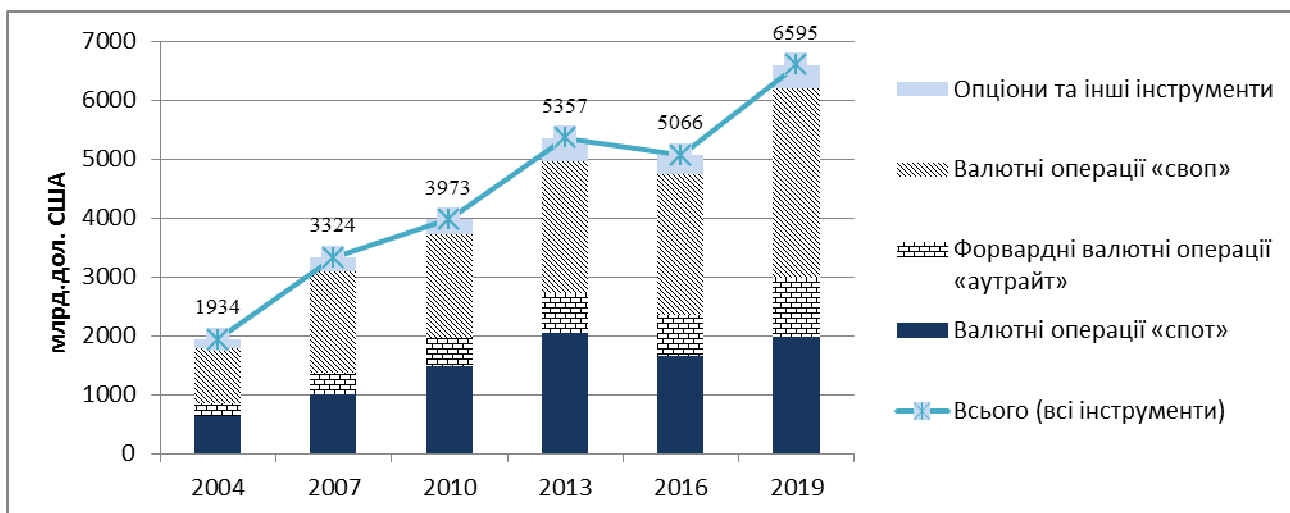

Рис. 2.7. Обсяг та структура середньоденного обороту на світовому валютному ринку у розрізі інструментів 2004-2019рр., млрд. дол. США

Сучасний світовий валютний ринок характеризується різноманітністю контрагентів. Їх умовно поділяють на три групи:

- дилери – центральні та комерційні банки;
- інші фінансові інститути – хедж-фонди, пенсійні фонди, взаємні фонди, страхові компанії;
- нефінансові інститути – промислові корпорації та уряди.

Зростання обороту валютного ринку пов'язано передусім зі збільшенням торговельної активності фінансових інститутів (рис. 2.8.). Як свідчать дані табл. 2.2, обсяги торгівлі через дилерів зросли на 147% у 2019 році порівняно з 2004.

Торгівля з «іншими фінансовими інститутами» - категорія, яка включає банки, що не звітують, хедж-фонди та власні торгові фірми, інституційні інвестори та фінансові установи офіційного сектору – помітно зросли з 2016 року до 3,6 трлн доларів на день у квітні 2019 року, або 55% від загального обсягу торгів у світі.

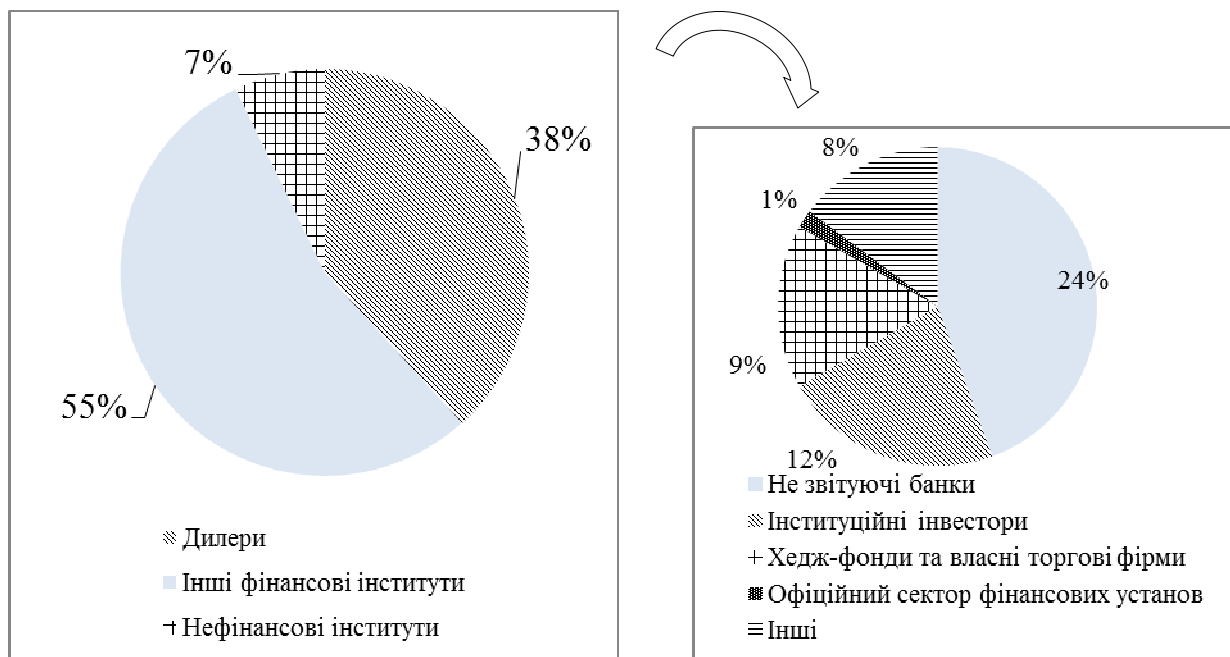

Рис. 2.8. Структура середньоденного обороту на світовому валютному ринку в розрізі суб'єктів ринку у 2019 році [17]

Таблиця 2.2

Обсяг та структура середньоденного обороту на світовому валютному ринку в розрізі суб'єктів ринку у 2004-2019 рр. [53].

Категорія контрагентів	2004	2007	2010	2013	2016	2019
млрд. дол. США						
Загалом	1934	3324	3973	5357	5066	6595
Дилери	1018	1392	1545	2072	2120	2523
Інші фінансові інститути	634	1339	1896	2812	2564	3599
Нефінансові інститути	276	593	532	472	382	474
%						
Дилери	52,6	41,9	38,9	38,7	41,9	38,3
Інші фінансові інститути	32,8	40,3	47,7	52,5	50,6	54,6
Нефінансові інститути	14,3	17,8	13,4	8,8	7,5	7,2

Банки, що не надають звітності - як правило, менші регіональні банки, які виступають клієнтами великих банків дилерів, але не займаються створенням валютного ринку - залишаються найбільшою категорією контрагентів у межах інших фінансових інститутів (рис. 2.8, панель праворуч): вони становили 1,6

трлн дол., або 24%, загального валютного обороту. Торгівля хедж-фондами та власними торговими фірмами також зросла до 593 млрд. дол. США (9% від загальної суми обороту). У категорії нефінансових установ також спостерігається нарощення обсягів торгівлі на 92 млрд. дол. США.

Зміни в обсягах торгівлі валютними цінностями учасниками світових валютних ринків зробили корективи у розстановці сил. Так, якщо на початку досліджуваного періоду ведучі позиції на світовому валютному ринку займали дилери, то вже в 2019 році пальма першості перейшла до інших фінансових інститутів. Окрім того, знизилася частка нефінансових інститутів з 14 до 7%, тобто наполовину.

Таблиця 2.3

Обсяг та структура середньоденного обороту на світовому валютному ринку в розрізі країн у 2007-2019 рр. [53]

Країна	2007		2010		2013		2016		2019	
	млрд.дол. США	%	млрд.дол. США	%	млрд.дол. США	%	млрд.дол. США	%	млрд.дол. США	%
Австралія	176	4,12	192	3,81	182	2,72	121	1,86	119	1,44
Канада	64	1,50	62	1,23	65	0,97	86	1,31	109	1,31
Франція	127	2,96	152	3,01	190	2,84	181	2,77	167	2,01
Німеччина	101	2,37	109	2,15	111	1,66	116	1,79	124	1,50
Гонконг	181	4,23	238	4,71	275	4,11	437	6,70	632	7,62
Японія	250	5,84	312	6,19	374	5,60	399	6,13	376	4,52
Сінгапур	242	5,65	266	5,27	383	5,73	517	7,94	640	7,71
Швейцарія	254	5,92	249	4,94	216	3,24	156	2,40	276	3,32
Великобританія	1 483	34,65	1 854	36,74	2 726	40,77	2 406	36,94	3 576	43,09
США	745	17,41	904	17,92	1 263	18,89	1 272	19,53	1 370	16,51
Інші країни	658	15,36	708	14,03	901	13,48	822	12,62	911	10,98
Всього	4281	100	5045	100	6686	100	6514	100	8301	100

Структура світового валютного ринку в географічному розрізі характеризується переважанням оборотів валютних ринків розвинених країн (табл. 2.3). Із даних табл. 2.3 передусім слідує, що найбільші обороти світової торгівлі валютними цінностями забезпечує валютний ринок Великобританії, причому спостерігається тенденція до зростання його відносної частки в

сукупному світовому валютному обороті (з 32% у 2004 році до 43,1% у 2019 році). Значно відстає за обсягами валютний ринок США, опосередковуючи лише 16–20% світового валютного обороту. Слід відзначити роль Сінгапуру як великого світового валютного центру, який обслуговує разом з Японією переважно азіатський ринок. Виходячи з того, що 90% світової торгівлі валютою припадає на 12 країн світу, із них майже 60% – на дві країни (Великобританію та США), можна зробити висновок про високий ступінь централізації світового валютного ринку, що, своєю чергою, забезпечує високу ліквідність та ефективність ринку. Разом із тим подібна концентрація валютних операцій призводить до вразливості світової валютної сфери, а, отже, світової економіки в цілому [53].

Таким чином, валютний ринок сьогодні є найважливішою ланкою всієї світової системи фінансів, а також світових відносин в економічній сфері у цілому. Під впливом поглиблення процесів глобалізації сформувалися функціональні особливості світового валютного ринку: небувале зростання ємності і глибини ринку, диверсифікація інструментів валютних угод, у тому числі похідних валютних інструментів (форварди, ф'ючерси, опціони, свопи і т. д.), нестабільність курсів валют, першість Великобританії, домінування долара США та євро, зміна структури учасників. Посилюється віртуалізація валютних операцій із використанням сучасних технологій і засобів інформації, стандартизація валютних угод, збільшується обсяг спекулятивних валютних операцій. У результаті зростає відрив діяльності валютного ринку від інтернаціоналізації процесу відтворення.

2.3. Міжнародна валютна ліквідність країн як чинник стабілізації світової валютно-фінансової системи.

Міжнародна ліквідність – це спроможність країни або групи країн забезпечувати свої короткострокові зовнішні зобов'язання прийнятними платіжними засобами. Міжнародна ліквідність пов'язана із забезпеченням

світової валютної системи міжнародними резервами, необхідними для її нормального функціонування, з порядком їх створення та регулювання. Міжнародна ліквідність характеризує стан зовнішньої платоспроможності окремих країн або регіонів. Основу зовнішньої ліквідності утворюють золотовалютні резерви держави [46].

Міжнародна ліквідність виконує три функції, будучи засобом освіти ліквідних резервів, засобом міжнародних платежів (в основному для покриття дефіциту платіжного балансу) і засобом валютної інтервенції [46].

Структура міжнародної ліквідності включає в себе наступні компоненти:

- офіційні валютні резерви країни;
- офіційні золоті резерви країни;
- резервну позицію в МВФ (право країни-члена автоматично отримати безумовний кредит в іноземній валюті в межах 25% її квоти в МВФ);
- рахунки в СДР.

Основну частину міжнародної валютної ліквідності складають офіційні золотовалютні резерви, тобто запаси золота та іноземної валюти центрального банку і фінансових органів країни.

До золотовалютних резервів відносяться запаси золота в стандартних зливках, а також високоліквідні іноземні активи у вільно конвертованій валюті (валютні резерви). Крім того, в золотовалютні резерви можуть бути включені дорогоцінні метали (платина і срібло), якщо вони використовуються в міжнародних обмінних операціях, закладені і під них отримана валюта.

Традиційно найбільшими золотовалютними резервами в світі володіє Китай, Японія, Швейцарія (табл. 2.4).

Світові золотовалютні резерви збільшилися у 2020 році порівняно з 2016 роком на 1591 млрд. дол. США (що складає 14,4%) та становлять 12657 млрд. дол. США. Найбільшого середньорічного приросту з 2016 до 2020 році досягнула Швейцарія та Індія, збільшивши свої золотовалютні резерви на 7,1% та 7,0% відповідно за 5 років.

**Обсяг золотовалютних резервів окремих країн у 2016 -2020 рр.,
млрд. дол. США (IMF)**

	2016	2017	2018	2019	1 квартал 2020	2 квартал 2020	3 квартал 2020
Світові золотовалютні резерви	11 065	11 803	11 797	12 199	12 071	12 401	12 657
Країни, що розвиваються	6 693	6 999	6 965	7 200	7 060	7 170	7 296
Розвинуті країни	4 372	4 804	4 832	4 999	5 011	5 230	5 361
Китай	3 030	1 232	3 092	3 127	3 080	3 133	3 163
Японія	1 188	1 096	1 239	1 285	1 325	1 336	1 340
Близький Схід та Середня Азія	1 139	768	1 114	1 125	1 080	1 046	1 044
Швейцарія	641	840	744	804	797	903	952
Індія	341	389	374	432	448	472	509
Тайвань	434	452	462	478	480	489	500
Гонконг (КНР)	386	431	425	441	438	441	452
Саудівська Аравія	535	496	496	499	473	447	447
Російська федерація	318	356	382	444	444	438	444
Південна Корея	366	384	399	404	395	405	415
Єврозона	344	353	378	387	392	401	412

Статус резервної валюти офіційно не затверджено за жодною валютою, також жодна валюта не забезпечена золотом. Центральні банки, комерційні банки, учасники валютного ринку та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності самі визначають, в якій валюті тримати свої резерви, залучати депозити, видавати кредити, заключати термінові валютні контракти та деривативи, яка валюта буде виконувати функцію валюти платежу та валюти контракту. Певний вплив на цей вибір має так званий «кошик» СПЗ, до складу якого фахівці МВФ обирають національні валюти за відповідними критеріями (частки країни в міжнародній торгівлі, суми резервів у відповідних валютах, які належать іншим державам-членам МВФ, та інші). СПЗ (спеціальні права запозичення), або SDR – Special Drawing Rights (SDR), являють собою міжнародний резервний актив, створений МВФ у 1969 році, як платіжний засіб між державами-членами МВФ. Курс СПЗ визначається МВФ щоденно на основі «кошика» основних світових валют (долар США 44 %, євро 34 %, японська ієна 11 % і фунт стерлінгів 11 %) [14].

Якщо розглядати СПЗ як мультивалютний кошик, то, з одного боку, він захищає від волатильності валютного ринку, а з іншого, не може бути стабільнішим, ніж краща з валют у цьому кошику. СПЗ може сприйматися як засіб хеджування валютних ризиків, але не більше того. Для того щоб СПЗ стали повноцінним резервним активом, зменшивши долю національних валют, потрібні радикальні зміни в існуючій валютній системі. СПЗ повинні стати не кошиком валют, а виконувати роль золота при «золотому» стандарті: стати єдиним загально визнаним засобом міжнародних розрахунків і засобом державного накопичення валютних резервів (можна запровадити норми резервування СПЗ). МВФ в кінці 2015 року офіційно прийняв до складу «кошика» СПЗ китайський юань, але поки ще рано говорити про ступінь використання юаня в валютних резервах країн світу [59].

Останнім часом обговорюються можливості використання як нової резервної валюти однієї з криптовалют, так званих біткоінів. Біткоіни (Bitcoin) – P2P цифрова валюта з відкритим кодом, вона децентралізована та дозволяє здійснювати розрахунки по всьому світу. Біткоіни неможливо підробити, вони застраховані від неконтрольованих емісій. Уже зараз відомо, скільки буде біткоінів у кожен момент часу. Якщо біткоіни стануть резервною валютою, ми будемо свідками переходу до нового етапу розвитку світової валютної системи. Ніякі заяви політиків та представників міжнародних організацій не можуть зробити валюту резервною. Перш за все, потрібна довіра до цієї валюти, а вона приходить через десятиліття економічної стабільності емітента цієї валют [59].

Вагомим елементом світової валютної системи є управління золотовалютними резервами. В сучасних умовах здійснюється закріплення за окремими валютами світу статусу резервної валюти та визначення оптимальної структури резервних активів кожною країною. Визначення кола валют як резервних засобів та їх кількості – основа функціонування світової валютної системи у цілому [59].

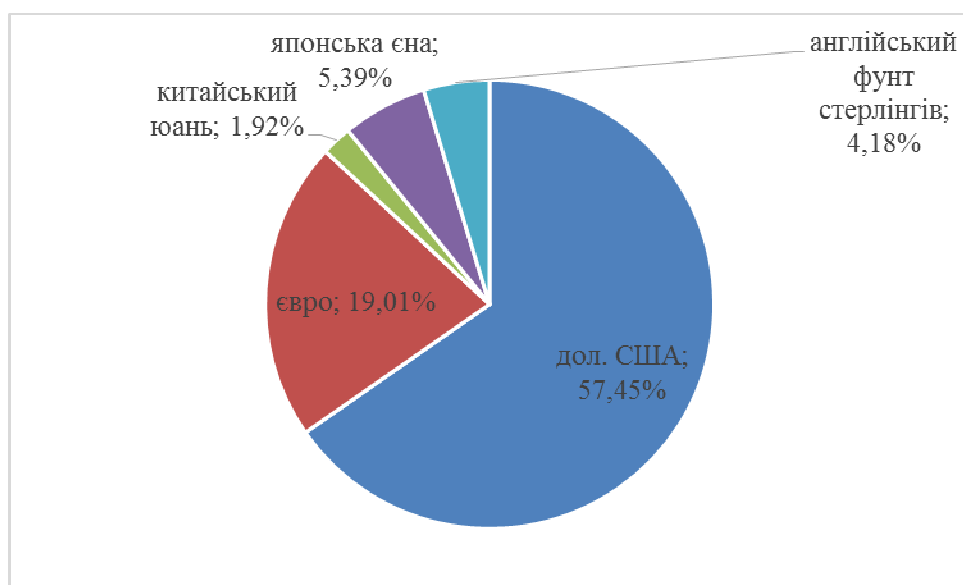

Рис. 2.9. Структура світових валютних резервів у 2020 року, % (IMF)

Провідною резервною валютою і складовою СПЗ (44 %) залишається долар США (рис. 2.9). Його частка у структурі світових валютних резервів складає у 2020 році 57,45%. Також основними резервними валютами можна назвати євро, японська єна, англійський фунт стерлінгів та китайський юань.

Таблиця 2.5

Динаміка структури міжнародних валютних резервів у 2016-2020 рр. (IMF)

	1 квартал 2016 року	1 квартал 2017	1 квартал 2018	1 квартал 2019	1 квартал 2020	2 квартал 2020
Загальні міжнародні валютні резерви	10 935	10 912	11 618	11 436	11 703	12 013
дол. США	5 083	5 714	6 531	6 727	6 770	6 902
євро	1 518	1 703	2 118	2 209	2 197	2 284
китайський юань	0	95	146	212	220	230
японська єна	284	400	477	584	646	648
англійський фунт стерлінгів	361	378	487	496	488	502
австралійський долар	134	156	177	182	170	190
канадський долар	140	167	193	209	194	213
швейцарський франк	15	14	17	15	15	17
інші валюти	229	205	255	263	254	280

Останнім часом спостерігаються такі структура золотовалютних резервів стає все більш диверсифікованої (табл. 2.5).

За останні 12 років центральні банки скорочують частку долара США в міжнародних валютних резервах - з 62 до 57%. Частково це пов'язане зі

становленням євро як резервної валюти, хоча основною резервною валютою як і раніше залишається долар США.

Крім основних валют, в яких традиційно країни тримають валютні резерви (і частка кожної з яких в світових офіційних валютних резервах вище 1%), - долара США, євро, японської єни, британського фунта – центральні банки країн, що розвиваються активно проявляють інтерес до таких валют, як австралійський і канадський долари, швейцарський франк, датська крона і китайський юань. Ця тенденція дозволила МВФ з 2013 р. виділити канадський і австралійський долари як альтернативні резервні валюти, та у 2020 році їх частка в загальній структурі світових золотовалютних резервів становить близько 5%.

Статус резервної валюти надає країнам-емітентам певні переваги та має і суттєві недоліки порівняно з іншими учасниками міжнародної торгівлі. По-перше, вартість капіталу на фінансових ринках країн-емітентів нижча у зв'язку з попитом на їх валюту з боку зарубіжних агентів. По-друге, у компаній-резидентів країн-емітентів резервних валют відсутня необхідність конвертації валюти. Отже, виробники не несуть додаткові витрати на придбання іноземної грошової одиниці. По-третє, перевагою є те, що країни-емітенти мають змогу покрити державний борг за рахунок знову емітованих грошей [59].

Міжнародні резерви України – високоліквідні активи Національного банку України в іноземній валюті та золоті, які використовуються для проведення валютних інтервенцій та забезпечення платежів органів державної влади. Резерви зберігаються в першокласних іноземних банках та надійних фінансових інструментах. Основні критерії при управлінні резервами в порядку пріоритетності: безпечність, ліквідність та доходність [15].

Міжнародні валютні резерви НБУ представлені у вигляді монетарного золота, іноземної валюти та державних цінних паперів, деномінованих в цих валютах; туди можуть також включатися залишки на рахунках в міжнародних організаціях. Резерви можуть використовуватися для здійснення міжнародних

розрахунків і платежів, покриття дефіциту платіжного балансу, стабілізації курсу національної валюти на міжнародних ринках і т.п.

Станом на листопад 2020 офіційні резервні активи України дорівнювали 26135,7 млн. Доларів США, при цьому монетарне золото (включаючи золоті депозити і золото в свопи) – всього лише 1504,6 млн. дол. США (5,76% від загального обсягу резервів) [15].

Таблиця 2.6

Офіційні міжнародні резерви України з 2009 до 2020 року, млн. дол. США [15]

Період	Сума, млн. дол. США	Приріст у дол.США	Приріст (%)
на 31.12.2009	26 505,00		
на 31.12.2010	34 576,00	8071.00	30.45%
на 31.12.2011	31 794,61	-2781.39	-8.04%
на 31.12.2012	24 546,19	-7248.42	-22.80%
на 31.12.2013	20 415,71	-4130.48	-16.83%
на 31.12.2014	7 533,33	-12882.38	-63.10%
на 31.12.2015	13 299,99	5766.66	76.55%
на 31.12.2016	15 539,33	2239.34	16.84%
на 31.12.2017	18 808,45	3269.12	21.04%
на 31.12.2018	20 820,43	2011.98	10.70%
на 31.12.2019	25 302,16	4481.73	21.53%
на 30.11.2020	26 135,74	833.58	3.29%

Левову частку міжнародних резервів України складають активи в конвертованих валютах (цінні папери, валюта і депозити) [15].

Активи в іноземній валюті	24626,36	94,20%
Резервна позиція в МВФ	0,34	0,00%
СПЗ	4,49	0,02%
Монетарне золото	1504,55	5,76%
Резервні активи (всього)	26135,74	100,00%

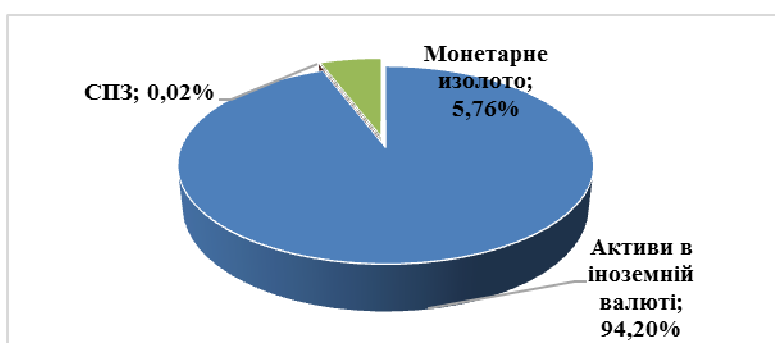

Рис. 2.10. Структура офіційних міжнародних резервів України у 2020 році [15]

Треба зазначити, що після стрімкого падіння у 2014 році, золотовалютні резерви України почали поступово зростати та у 2020 році майже досягли рівня 2009 року. За підсумками 2018 року міжнародні резерви України зросли на

10,6 % і на 31 січня 2019 року сягнули 20,8 млрд дол. США. Такий обсяг резервів сягнув п'ятирічного максимуму — востаннє такий рівень резервів був зафіксований ще у жовтні 2013 року.

Збільшити міжнародні резерви вдалося насамперед завдяки отриманню Україною зовнішнього фінансування та купівлі Національним банком надлишку валюти на міжбанківському ринку. У 2019 році міжнародні резерви України зросли вже на 21,5% від попереднього року, а у 2020 році ще на 3,2%.

Таким чином, сучасні резервні валюти сформувалася на базі світової валютної системи і набули офіційного затвердження в період становлення Бреттон-Вудської валютної системи під час остаточної втрати золотом функції засобу розрахунку. Валютними резервами та головним розрахунковим активом є національні валюти (так звані «резервні» валюти) провідних країн світу. Головною резервною валютою залишається долар США. Також основними резервними валютами можна назвати євро, японську єну та англійський фунт стерлінгів.

Висновки до другого розділу

Проаналізувавши особливості розвитку світової валютно-фінансової системи під впливом глобальних трансформацій, можна зробити висновок, що сучасну світову валютну систему в цілому характеризують такі риси, як волатильність валютних курсів та нестійкість світової валютної системи до валютних криз. Після проведення розрахунку та оцінки ключових валют, ми бачимо, що основною частиною резервів та головним розрахунковим активом стали національні валюти провідних країн світу, а саме американський долар (США), євро (ЄС), фунт стерлінгів (Велика Британія), франк (Швейцарія), єна (Японія), австралійський долар (Австралія). У 2018 році курси вищезазначених валют до дол. США склали: 1 USD = 1,34 AUD, 1 USD = 6,62 CNY, 1 USD = 0,98 CHF, 1 USD = 0,75 GBP, 1 USD = 0,8 EUR. Традиційним є домінування у валютній структурі долара США, на його долю прийшло 88,3% світового валютного обороту у квітні 2019 року.

Більше половини світового валютного обороту приходить на дві валюти – долар США та євро, що дозволяє характеризувати сучасну світову валютну систему як біполярну. Традиційним є домінування у валютній структурі долара США. Однак вартість долара давно вже не відповідає його реальній ціні, та за останні 15 років він утратив 2,6% світового валютного ринку. Із моменту введення євро (1999 р.), європейська валюта стабільно посідає друге місце у використанні у валютних операціях. Посилення ролі євро як світової валюти стримується через боргову кризу в так званих країнах PIIGS (Португалія, Ірландія, Італія, Греція, Іспанія) та наявність дисбалансів і недосконалість самої європейської валютної системи. Слід зауважити, що в останні 15 років до десятки найбільш використовуваних валют входять валюти розвинених країн світу австралійський та канадський долар; поступово знижується відносний обсяг використання швейцарського франка і фунта стерлінгів; разом із тим у першу десятку в 2013 р. стрімко увійшов китайський юань; поступово нарощує популярність новозеландський долар.

Найбільші обороти світової торгівлі валютними цінностями забезпечує валютний ринок Великобританії, причому спостерігається тенденція до зростання його відносної частки в сукупному світовому валютному обороті (з 31,8% у 2001 р. до 36,9% у 2016 р.). Значно відстає за обсягами валютний ринок США, опосередковуючи лише 16–20% світового валютного обороту, проте його частка зросла на 5,1%. Слід відзначити роль Сінгапуру як великого світового валютного центру, який обслуговує разом з Японією переважно азіатський ринок. Виходячи з того, що 90% світової торгівлі валютою припадає на 12 країн світу, із них майже 60% – на дві країни (Великобританію та США), можна зробити висновок про високий ступінь централізації світового валютного ринку, що, своєю чергою, забезпечує високу ліквідність та ефективність ринку. Разом із тим подібна концентрація валютних операцій призводить до вразливості світової валютної сфери, а, отже, світової економіки в цілому.

Валютними резервами та головним розрахунковим активом є національні валюти (так звані «резервні» валюти) провідних країн світу. Головною резервною валютою залишається долар США. Також основними резервними валютами можна назвати євро, японську єну та англійський фунт стерлінгів.

Традиційно найбільшими золотовалютними резервами в світі володіє Китай, Японія, Швейцарія. Світові золотовалютні резерви збільшилися у 2020 році порівняно з 2016 роком на 1591 млрд. дол. США (що складає 14,4%) та становлять 12657 млрд. дол. США. Найбільшого середньорічного приросту з 2016 до 2020 році досягнула Швейцарія та Індія, збільшивши свої золотовалютні резерви на 7,1% та 7,0% відповідно за 5 років.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА РЕОРГАНІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

3.1. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток світової валютно-фінансової системи.

У глобалізаційному процесі міжнародна торгівля не втратила своєї ролі чинника, що сприяє поглибленню міжнародного поділу праці та посиленню взаємозалежності національних економік. Також прояв глобалізації можна спостерігати у розширенні інтеграційних процесів, зростаючій ролі транснаціональних корпорацій. Але основною характеристикою сучасного етапу розвитку є фінансова глобалізація [18].

Розвиток фінансової глобалізації забезпечується посиленням взаємозалежності міжнародного руху капіталу й взаємовпливу країн у сфері фінансових відносин, розширенням кредитно-інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій і банків, механізми міжнародних фінансових ринків, міжнародного руху капіталу, розширенням джерел надходження доходів і розміщенням активів в інших країнах. В основі фінансової глобалізації лежить висока мобільність капіталів, валюти через національні кордони, масштабності, що зростає, диверсифікованості й інтеграції міжнародних фінансових ресурсів, у результаті чого формуються глобальні фінансові ринки й світове фінансове співробітництво [19].

Розвиток фінансової глобалізації включає до себе ряд історичних етапів, обумовлених структурними змінами світового господарства в цілому (еволюція валютної системи, посилення процесів транс націоналізації, поява нових суб'єктів світового господарства, науково-технічний процес). На теперішній час виділяють чотири історичних етапи фінансової глобалізації, кожний з яких має свої характерні риси та форми прояву.

Так, дослідники Д.Гелд, Е.МакГрю, Д.Гольдблатт, Дж.Перратон [20] виділяють кілька етапів фінансової глобалізації: етап, пов'язаний із класичною системою золотого стандарту; етап, що визначає розвиток світових фінансів в умовах Бреттон-Вудської системи, і сучасний етап.

Історичною передумовою для розвитку фінансової глобалізації, на думку авторів цієї теорії варто вважати Золотого стандарту (1880-1914). У цей період значно збільшуються обсяги переливу капіталу між країнами центру й периферії, роблячи їх учасниками всесвітньої мережі фінансів та інвестицій.

Внаслідок мінімального руху капіталу в період з 1914-1945 роки, під час Першої світової війни економічне зростання призупинилося, і міжнародна фінансова інтеграція сповільнила темпи свого розвитку. Незважаючи на те, що у наступний часовий період – 1945-1971 роки фінанси, так само як і світовий рух капіталу перебували під жорстким контролем, почалася реконструкція світової фінансової системи. Така ситуація тривала до початку 70-х років, поки світове співтовариство не стало свідком нової хвилі міжнародної фінансової інтеграції. Основною характеристикою хвилі стало пом'якшення контролю над переливами капіталу, фінансовими ринками й фінансовими центрами, а також розвиток революційних технологічних інновацій, не тільки і сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій, але й у сфері фінансового прогнозування. Повною мірою цей процес набув розвитку у другій половині 80-х років [21]. Вважається, що пояснити коливальний рух розвитку фінансової глобалізації можна за допомогою терміну «Impossible trinity» - «нездійсненна трійка». Цей термін включає три складові: вільний рух капіталу; фіксований валютний курс; незалежна грошово-кредитна політика. Згідно зазначеної теорії, держава може контролювати тільки дві складові «нездійсненої трійки». Вчені вважають, що найбільш висока мобільність капіталу спостерігається при відповідній підтримці держави, яка прив'язує грошово-кредитну політику до курсу валюти. Така саме ситуація простежується при прив'язці до золотого стандарту, або й відмовившись від стабільного курсу. Такими діями дозволяє монетарній політиці держави слідувати цілям внутрішньої стратегії держави. І

навпаки, коли країни намагалися одночасно стабілізувати свій курс обміну валют і використовувати монетарну політику для задоволення внутрішнього ринку (наприклад, уповільнити спад економічної активності в міжвоєнний період), держави були вимушені вести контроль над скороченням фінансових потоків. Стосовно країн, які розвиваються, для них вплив фінансової глобалізації був найсприятливішим у період 70-х років, при тому що економіки цих країн були на різних рівнях розвитку. Однак, вони застосовували широкий спектр режимів курсоутворення. Починаючи з 1995 року по теперішній час спостерігалось зростання кількості недоформованих економік, які проголосили у себе гнучкий валютний курс. Проте, навіть ті держави, які вибрали вільно плаваючий курс, в принципі демонстрували страх перед так званим «вільним плаванням». В результаті вони позбулися можливості застосувати до своєї економіки переваги автономної монетарної політики. Більш того, ринки цих країн, інтегруючись у світогосподарські зв'язки, під впливом фінансової глобалізації, зіткнувшись з кризою, припинили свою фінансову інтеграцію у світове фінансове середовище.

Інтеграція фінансового ринку країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються у світове фінансове середовище, не дозволяє матеріалізувати такі очевидні переваги, а саме: послідовне формування високоліквідної грошової політики; врегулювання ринку попиту і пропозиції; розширення внутрідержавного фінансування; помітне скорочення вартості фінансових контрактів у національній валюті.

Таким чином на підставі вищевикладеного, можна прийти до висновку, що період після закінчення дії Бреттон-Вудської угоди на країнах з розвиненою ринковою економікою і країнах, що розвиваються початок формування фінансової глобалізації не позначився позитивно.

В умовах сучасної фінансової глобалізації успіх країн з ринковою економікою, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, які інтегруються у світову фінансову систему, залежить від взаємодії трьох

складових – гроші, в ролі запасу валюти; майно; досконалість законодавчої бази.

Аналіз сучасної фінансової системи свідчить про недосконалість як фінансових ринків країн, так і міжнародних. Фінанси дуже чутливі до таких проблем, як нерозвиненість ринків, асиметрична система інформування, нечесна конкуренція, фінансові махінації, скупченість фінансового капіталу, нестабільність макроекономічної рівноваги, моральне розкладання суспільства. Окремі з зазначених проблем більшою мірою властиві національному ринку, одночасно з рядом інших проблем держава стикається при інтеграції у фінансову систему. Незважаючи на всі ці проблеми, держава може інтегруватися у міжнародну фінансову систему, володіючи при цьому перевагою наступних чинників: гроші, в якості запасу валюти; майно; досконалість законодавчої бази.

На противагу «благополучній триєдності» в економічній літературі формулюється «неблагополучна триєдність». Найчастіше їй відповідають країни з наступними основними характеристиками, а саме: нерозвиненість валютної системи; страх плавання; слабка інституційна база.

Для держав, що мають зазначені характеристики, інтегруватися у світову фінансову систему не тільки складно, але перш за все, небезпечно. Так країни, що розвиваються, а також країни з транзитивними економіками мають декілька особливостей і потребують координації стратегії з іншими країнами, для отримання максимальної вигоди від фінансової глобалізації, а також їх інтеграції до світової фінансової системи. Однак, слід відмітити, що світова фінансова спільнота відіграє важливу роль в успішному просуванні країн, що розвиваються, у фінансову глобалізацію. Міжнародні фінансові організації можуть надати допомогу не тільки в удосконаленні реформ для ринків, що розвиваються, але і в удосконаленні світової фінансової архітектури.

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансова глобалізація, як така, розглядається як інтеграція країн у міжнародний фінансовий ринок і не є новим феноменом. Фінансова глобалізація постійно здобуває нових форм,

ставить ряд складних завдань перед економікою країн, які бажають стати рівноправними партнерами в сучасній фінансовій системі. Під впливом процесів фінансової глобалізації відбуваються зміни й у самій структурі економічної глобалізації: особливий акцент робиться на процеси транс націоналізації й на інтеграцію національних фінансових ринків у світове фінансове середовище. Крім вищевикладених переваг фінансова глобалізація має наслідки. Наслідки фінансової глобалізації не є однаковими для економік країн з різним рівнем розвитку. Так, в сучасному фінансовому середовищі багаті країни багатіють, а бідні як слідство локалізаційних процесів стають ще біднішими. Таке відбувається в наслідок того, що основний капітал зосереджений у високорозвинених країнах, які можуть моделювати ситуації на світових фінансових ринках на свою користь. Незважаючи на те, що деякі країни, що розвиваються, вже скористалися позитивними наслідками фінансової глобалізації (Мексика, Китай, Коста-Ріка з розвитком фінансової глобалізації змогли збільшити частку своєї участі у світовому торговельному обороті й збільшити дохід на душу населення), більша частина країн, що розвиваються, так і залишилися за межею бідності. В цілому, вплив фінансової глобалізації збільшив відстань між високорозвиненими й слаборозвиненими країнами світу.

Окремо слід розглянути питання, пов'язане з виникненням фінансових криз. Однією з проблем фінансових криз, що виникають, є їх «епідемічний» характер. В 1994-1995 роках хвилеподібна криза охопила Мексику й Аргентину. Гонконгська криза 1997 року одночасно торкнулася Таїланду, Малайзії, Південної Кореї, Індонезії й Філіппін. Пізніше криза охопила економіки Росії, України, Білорусії, інших пострадянських країн, також охопила Бразилію. Розширення фінансових криз наприкінці 90-х років, та як слідство зміни у структурі міжнародних фінансових ринків (зменшення ринків акцій і зростання ринків валюти й коротко- і довгострокових фінансових інструментів) призвело до диверсифікованості фінансових технологій, посилення інтенсивності фінансових операцій на основі сучасних

інформаційних технологій. В подальшому розвитку такі проблеми вимагають пошуку більш комплексних підходів до визначення мотивів і результатів міжнародної мобільності капіталу. Також до негативних наслідків фінансової глобалізації необхідно віднести:

- зростання зовнішньої заборгованості та виникнення боргових криз. До збільшення заборгованості перед Лондонським та Паризьким клубами призвела доступність фінансових позик на світових ринках у сукупності з неефективним використанням кредитів;
- перевагу випуску паперових фінансових документів над виробництвом реальної продукції. У даний момент вторинний ринок цінних паперів у декілька разів випереджує вартість світового валового продукту, підриваючи глобальне фінансове становище й світову економіку в цілому.

Характерною рисою фінансової глобалізації є фінансове домінування невеликої групи країн-донорів, їхня фактична монополія на фінансові ресурси й контроль над фінансовими потоками у світовому просторі. Так, під впливом глобалізації відбувається розмивання національних кордонів, здійснюється формування цілісних інтеграційних угруповань, що потребують контролю з боку наднаціональних організацій, та негативно впливає на світову валютно-фінансову систему в цілому.

Процес глобалізації складний і суперечливий. Він одночасно характеризується новими можливостями для країн-учасниць, а поряд з цим ризик втратити контроль над національною економікою. Фінансова глобалізація з одного боку характеризується збільшенням обсягів прямих іноземних інвестицій, а з іншої сторони погрожує зростанням нерівної конкуренції між країнами, з різним рівнем економічного розвитку, щодо залучення «якісного» капіталу. Зазначені вище аспекти обумовлюють суперечливість фінансової глобалізації. Вплив глобалізації відчувається на темпи й динаміку розвитку світової економіки, особливості процесу інтеграції країн з різним рівнем економічного розвитку у світове фінансове середовище.

Також простежуються її вплив на структурні зміни у світовій фінансовій системі й трансформацію світового господарства в цілому.

Можна зробити висновок, що фінансова глобалізація як складова загального процесу глобалізації проявляється в сукупності процесів і системних рис, а саме: міжнародної фінансової інтеграції, фінансової лібералізації, міжнародного розширення інновацій на основі інформаційних технологій, трансграничної присутності фінансових інститутів, взаємозалежності сегментів міжнародних фінансових ринків, міжнародної мобільності капіталу, глобальної трансформації світової фінансової системи. Фінансове середовище являється фінансовою кон'юнктурою глобального світового господарства, поряд з політичним середовищем, соціальним. Зазначена кон'юнктура піддана змінам зсередини, пов'язаним із становленням й розвитком світової фінансової системи. Поняття «фінансова система» можливо розглянути в новому контексті як сукупність світових фінансових ринків, світових інститутів взаємозалежних між собою в певному порядку через світові фінансові потоки.

З метою забезпечення ефективності розподілу світових фінансових ресурсів необхідний розвиток відповідного регуляторного механізму світової фінансової системи за трьома рівнями, а саме: національним, міжнародним, наднаціональним. На національному рівні основну роль у поліпшенні інвестиційного іміджу повинна відігравати законодавча база. Вона повинна бути адаптована до міжнародного режиму, але при цьому зберігати положення, що передбачають державний контроль над допуском і діяльністю іноземних інвесторів у національній економіці. Міжнародний рівень повинен реалізовуватися, за рахунок визначення у відповідних угодах: визначення інвестицій і інвесторів; умов ввезення прямих іноземних інвестицій; характеру заохочень інвестицій; загальних норм режиму; умов переказу платежів; вимог до результатів господарської діяльності; позбавлення інвестора прав власності; вирішення суперечок; визначення норм поведінки корпорацій.

Таким чином, простежується вплив процесів фінансової глобалізації, що посилюються, на регулювання світових фінансових потоків. Він виходить на новий рівень, що вимагає відповідної наднаціональної інституційної основи. В умовах фінансової глобалізації, що сприяє появі нових учасників світової фінансової системи, міжнародна міграція капіталу набуває нових масштабів, нових форм вкладень.

3.2. Перспективи розвитку та удосконалення архітектури світової валютно-фінансової системи.

Формування новітньої архітектури світової валютної системи є актуальним питанням сьогодення. При тому, наявні на даному етапі розвитку міжнародних валютних відносин негативні тенденції, котрі проявляються через виникнення валютно-фінансових криз, підкреслюють необхідність формування принципів існуючої валютної системи. Нестійкість курсів валют, що є характерною для сучасної валютної системи, негативно впливає на розвиток міжнародної торгівлі, всієї системи міжнародних розрахунків, що сприяє виникненню необхідності пошуку шляхів підвищення їх стабільності [49].

Утворення нової світової валютної системи проходить три основні етапи: формування передумов, визначення принципів нової системи; формування структурної єдності, завершення побудови, поступова активізація принципів нової системи; утворення повноцінно функціонуючої нової світової валютної системи на базі цілісності і органічного узгодження її елементів. Таким чином, формування архітектури світової валютної системи відбувається на другому етапі [49].

Висуваються різноманітні підходи щодо внесення змін у сфері функціонування міжнародних валютних відносин, але наразі не існує єдиного погодженого шляху формування новітньої архітектури світової валютної системи. Сучасні підходи значно відрізняються. Проблема полягає в тому, що учасникам міжнародних відносин важко дійти згоди, а запровадження змін

глобального характеру потребують погодженої більшості та значних коштів [49].

Останнім часом все більше стали проявлятися протиріччя існуючої системи. Найбільш гостро постає питання недоліків системи плаваючих валютних курсів, а також обговорюється можливість повернення до системи фіксованих курсів, адже існуюча система спровокувала ряд валютно-фінансових криз, винятком не є і глобальна валютно-фінансова криза 2008 року. Валютний курс має потужний вплив на міжнародні економічні відносини; впливає на конкурентоспроможність компаній, на співвідношення експортно-імпортних цін. Зміна курсу валют безпосередньо впливає на перерозподіл між окремими державами окремої частки їх сукупного суспільного продукту, яка реалізується на їх зовнішніх ринках [49].

Змін вимагає і нова розстановка сил у світі та поглиблення процесу регіоналізації. Виникнення як регіональних економічних об'єднань в цілому, так і регіональних валютних угруповань зокрема, викликано тим, що в процесі глобалізації держава поступово втрачає можливість самостійно справлятися економічними, екологічними, науково-технічними та іншими проблемами. І тому держава намагається об'єднати свої зусилля із зусиллями інших, як правило сусідніх держав. Підґрунтям процесу валютної регіоналізації є валютна інтеграція. Процес інтеграції лежить в основі формування валютної архітектури. Валютна інтеграція як риса розвитку світового господарства являє собою процес координації валютної політики, формування наднаціонального механізму валютного регулювання, створення міждержавних валютно-кредитних та фінансових організацій. Однак, входження до валютного союзу може мати і значні недоліки. Тому перед країнами ставиться вибір між самостійним шляхом розвитку або проведення спільної стратегії з іншими країнами [49].

Сучасна валютна система заснована на багатовалютному стандарті і плаваючих валютних курсах. Завдяки цьому Ямайська система має ряд переваг,

але є і недоліки. У таблиці – наведено переваги та недоліки функціонуючої валютної системи, що породжують її протиріччя [22].

Таблиця 3.1

Переваги та недоліки сучасної валютної системи [22]

Переваги	Недоліки
Гнучкість багато валютної системи з плаваючими курсами добре відповідає вимогам сучасної світової економічної системи. Таким чином, узгодження курсів бере на себе ринок.	Валютна система стала гнучкою, але дуже нестійкою. Багато держав так і не змогли виробити валютну політику, котра б забезпечила їм стійкий економічний розвиток.
На базі цієї системи виріс сучасний глобальний ринок, що є адекватним по відношенню до процесів економічної та фінансової глобалізації.	Виявилось, що МВФ не має достатньо фінансових ресурсів і адекватної концепції для успішного глобального регулювання світової валютної системи.
Країни отримали можливість проводити гнучку валютну політику і використовувати валютний курс як один із важливіших інструментів економічної політики	Наприкінці 90-х років стало зрозумілим, що існуюча валютна система продукує численні валютні, фінансові і економічні кризи, котрі щоразу загрожують перерости у світові.

Закономірності розвитку валютної системи визначаються відтворюючим критерієм, відображають основні етапи розвитку національного та світового господарства. Даний критерій виявляється в періодичному невідповідності принципів світової валютної системи змінам у структурі світового господарства, а також в розстановці сил між його основними центрами. У зв'язку з цим періодично виникає криза світової валютної системи. Це вибух валютних протиріч, різке порушення її функціонування, проявляється у невідповідності структурних принципів організації світового валютного механізму до зміни умов виробництва, світової торгівлі, до співвідношення сил у світі.

Періодичні кризи світової валютної системи займають відносно тривалий історичний період часу: криза золотомонетного стандарту тривала близько 10 років (1913-1922), Генуезької валютної системи – 8 років (1929-1936), Бреттон-Вудської – 10 років (1967-1976).

Політичні суперечності Ямайський валютної системи зумовили серію світових фінансових криз, що відбулися після 1976 року. При кризі світової валютної системи порушується дія її структурних принципів і різко загострюються валютні протиріччя. В основі періодичності кризи світової валютної системи лежить пристосування її структурних принципів до змінених умов і співвідношенню сил у світі.

Гострі спалахи і драматичні події, пов'язані з валютною кризою, не можуть довго продовжуватися без загрози відтворення. Тому використовуються різноманітні засоби для згладжування гострих форм валютної кризи і проведення реформи світової валютної кризи. Криза світової валютної системи веде до руйнування старої системи і до її заміни новою, що забезпечує відносну валютну стабілізацію [23].

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у світі пройшла хвиля фінансових криз, що загрожували перерости у глобальну фінансову кризу. Розпочавшись з банкрутства великих фінансових установ в США, вона швидко розрослась у глобальну кризу, що призвела до банкрутства декількох європейських банків та падіння різних біржових індексів та значного падіння вартості акцій та товарів по всьому світу. Криза призвала до проблем ліквідності та дерегулювання фінансових установ в США та Європі, що далі посилювало кризу ліквідності. Криза все ще продовжується та продовжує змінюватись, перетворюючись в кінці жовтня 2008 року у валютну кризу, викликану бажанням інвесторів перевести свої капітали в сильніші валюти, такі як єна, долар та швейцарський франк, спонукаючи багато національних економік шукати допомогу в Міжнародного валютного фонду [23].

Причиною цих невдач багато хто вважає невірний підхід МВФ та інших міжнародних організацій до вирішення кризових явищ, котрі намагаються вирішувати глобальні проблеми локальними методами. Тому МВФ і пов'язані з ним міжнародні організації прикладають значних зусиль для модернізації методів регулювання та побудови нової архітектури валютно-фінансової системи світу. Крім того, прив'язка міжнародної валютної системи до однієї

національної валюти, положення якої може змінюватися в залежності від стану платіжного балансу даної країни та інших факторів, також призводить до хиткості сучасної валютної системи [24].

Нестійкість курсів валют, характерна для сучасної валютної системи, негативно відзначається на розвитку міжнародної торгівлі, на всій системі міжнародних розрахунків, що породжує намагання до пошуку шляхів для підвищення їх стабільності. Однією з рис сучасної валютної системи є нестабільність міжнародних розрахунків у зв'язку з постійними коливаннями валютних курсів окремих країн, що змушує учасників міжнародних валютних відносин страхувати валютні ризики і витратити на це значні кошти. Країни також змушені витратити кошти на підтримку курсів своїх валют шляхом валютних інтервенцій [25].

Нестабільність валютних курсів залишається серйозною проблемою всієї системи міжнародних економічних відносин. Спроба її вирішення шляхом координації валютної політики провідних промислово розвинених країн, і перш за все країнами великої сімки, дає лише певні поточні результати. Така ситуація викликає питання про подальше реформування сучасної міжнародної валютної системи. Відмова від твердих валютних паритетів і заміна їх системою плаваючих курсів означали, що перемогли ринкові методи регулювання. Експерти, котрі брали участь у валютній реформі щодо відміни обов'язкового використання фіксованих курсів розуміли, що при відсутності єдності в економічній політиці амплітуда коливання курсів прийме масштаби, котрі можуть мати важкі наслідки для світової торгівлі, тому вони закликали країн-членів МВФ до погодження внутрішньої та зовнішньої економічної політики [49].

Ідея лібералізація у світовій економіці була викладена ще у 1989 році у комплексі джентльменських домовленостей, що має назву «Вашингтонський консенсус». Ці домовленості були вироблені спільно світовими фінансовими організаціями і ФРС США для того, щоб поступово відмінити міри, прийняті державами по регулюванню діяльності фінансових ринків і з часом досягти

повної лібералізації діяльності цих ринків. Угода передбачала відкритість ринку, стандартизацію і свободу економічної діяльності в окремих країнах, наголошуючи на зменшенні впливу держави в економічному секторі [25].

Та на думку широкого кола експертів теперішня світова криза де-факто ліквідувала «Вашингтонський консенсус». Все частіше мова йде про використання принципів «Пекінського консенсусу» - доповіді, що була опублікована в травні 2004 року Лондонським центром міжнародної політики, де мова йшла про ефективність китайського досвіду. Його мета – економічне зростання зі збереженням незалежності. Головні ідеї – захист державних кордонів і інтересів, прагнення до інновацій та експериментів, накопичення інструментів асиметричної сили (у вигляді потужних економічних резервів). Китайська модель, на думку багатьох експертів, є універсальною відповіддю на проблеми сучасності. Адже, Китай котрий зміг досягти високих темпів економічного зростання, уникнув політичної нестабільності і зберіг контроль над своєю фінансовою системою. І все це під контролем держави [25].

Отже, можна зробити висновок про необхідність внесення змін до регулювання сфери міжнародних валютних відносин та перегляду основних засад функціонування світової валютної системи, що є підґрунтям формування нової архітектоники валютної системи.

Одним із основних питань формування світової валютно-фінансової системи було і залишається визначення валютного режиму питання контролю валютного курсу. Адже валютний курс є одним з конструктивних елементів будь-якої валютної системи. Валютний курс має потужний вплив на міжнародні економічні відносини; впливає на конкурентоспроможність компаній, на співвідношення експортно-імпортних цін. Зміна курсу валют безпосередньо впливає на перерозподіл між окремими державами окремої частки їх сукупного суспільного продукту, яка реалізується на їх зовнішніх ринках. Режим фіксованих валютних курсів був уведений після Другої світової війни згідно з Бреттон-Вудськими угодами. Після краху в 1970-х роках Бретто-Вудської

системи більшість країн перейшла від режиму фіксованих валютних курсів до плаваючих [29].

Основна мета розгляду практичного застосування плаваючого валютного курсу полягає в тому, що курс визначається через попит та пропозицію, при наявності в суспільстві до ринкових механізмів. Отже, будь-які відмінності у попиті та пропозиції, як наслідок будуть автоматично виправлені, тому плаваючий валютний курс часто називають таким, що контролюється сам. Як приклад можливо розглянути таку спрощену модель: якщо попит на валюту буде низький, то її вартість зменшиться. В наслідок зазначеної ситуації, вартість імпортованих товарів зросте. Це в свою чергу, буде стимулюється попит на місцеві товари та послуги. В подальшому відбувається збільшення кількості нових робочих місць, що призводить взагалі до покращання економічної ситуації в країні. Однак, такі зміни призводять до відповідного збільшення попиту на валюту країни, тому її курс збільшується. Однак, слід зазначити, що викладений вище механізм на практиці не завжди дієвий, оскільки на ринку завжди присутня велика кількість різноманітних факторів, що впливають на ситуацію.

Певні кроки щодо зменшення впливу курсів на цінові коливання були випробувані на практиці у період краху золото девізного стандарту. Вони знайшли своє вираження у створенні валютних блоків, а згодом і валютних зон.

Валютні блоки виникли під час світової економічної кризи 1929-1933 років і, як правило, не оформлювалися певними угодами, а формувалися на відносинах політичної, економічної та фінансової залежності слабких країн від могутніх капіталістичних держав. Так сформувалися стерлінговий, доларовий і «золотий» блоки [26].

Валютний блок – це угруповання країн на основі валютно-економічного домінування держав, що очолюють цей блок, через прикріплення до їх валюти валют країн – учасниць блоку. Створення валютних блоків пов'язано з дією різних факторів, головні серед яких:

- торговельні фактори (країна, що очолює блок виступає торговельним партнером інших країн, які його утворюють. Ця країна закуповує значну частину товарів і послуг, що експортуються іншими країнами, які входять до блоку, і являє собою значний і, як правило, стабільний зовнішній ринок);
- фінансові фактори (більшість країн – членів блоку мають довгострокову заборгованість або перед країною, яка очолює блок, або взаємну заборгованість членів блоку, чи зовнішню – перед третіми країнами. Така заборгованість виплачується у валюті країни-гегемона);
- економічні фактори (країни, що очолюють той чи інший блок, найбільш індустріально розвинуті та відносно найменш постраждали за роки всесвітньої кризи і Великої депресії);
- політичні фактори (вони склалися історично і традиційно міцно зв'язували членів валютного блоку) [27].

Отже, групи держав, що були залежні між собою, вважали, що приєднання до валютного блоку допоможе їм краще пережити кризу. Адже економічно слабкі країни, прив'язавши свою валюту до валюти країни-гегемона, могли сподіватися на стабілізацію економічної ситуації у країні.

Стерлінговий валютний блок виник після відміни золотого стандарту у Великій Британії в 1931 році, до складу якого увійшли країни Британської імперії (окрім Канади, Ньюфаундленда, Гонконгу), а також деякі держави, що були тісно прив'язані до Великої Британії (Єгипет, Ірак, Португалія, пізніше Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Японія, потім Греція й Іран) [28]. Всього до блоку входили 22 країни. Курс національних валют країн-учасниць ставився в залежності від фунта стерлінгів, а по відношенню до долара та валют країн, що не входили до блоку, встановлювався у відповідності з курсом фунта до долару та цих валют. Стерлінговий блок у цей період мав найбільший вплив. Блок проіснував до 1939 року, коли на базі блоку була створена стерлінгова валютна зона [28].

Доларовий блок було створено у 1933 році після відміни золотого стандарту в США, до якого ввійшли США, Канада та країни Латинської Америки. У доларовому блоці не здійснювався валютний контроль з боку США. Члени доларового блоку лише підтримували певні співвідношення між долларом США і валютами своїх країн та зберігали переважну частину своїх валютних резервів у банках США, через які здійснювали розрахунки як між самими країнами-членами блоку, так і з третіми державами. Валютний блок проіснував до початку Другої світової війни, коли на його базі була створена доларова валютна зона [29].

Золотий блок започатковано у червні 1933 року групою країн, що дотримувалися золотого стандарту (Франція, Бельгія, Нідерланди, Швейцарія, потім Італія та Польща). Однак, він проіснував недовго, оскільки країни, що входили до цього блоку, змушені були під час депресії, що настала після кризи 1929-1933 років, відмовитися від золотого стандарту. Безпосередній вплив на тривалість функціонування цього блоку справив той факт, що країни-учасниці золотого блоку не могли успішно конкурувати з Великою Британією та США, які очолювали інші блоки і де, як в переважній більшості країн золотомонетний стандарт скасовано. Економічні інтереси країн були майже несумісні. Зрештою всі країни золотого блоку змушені були скасувати вільний обмін банкнот на золото. Блок було скасовано лише у 1936 році.

Отже, валютні блоки були створені на основі прив'язки слабших валют до більш сильних, що мало стабілізували валютно-фінансові відносини під час економічної кризи. На базі валютних блоків утворилися валютні зони, котрі порівняно з валютними блоками є більш високою формою регіональних валютних об'єднань і передбачають проведення узгодженої політики у сфері міжнародних валютних відносин [29].

Отже, підґрунтям створення валютних блоків була залежність країн від країни-гегемона. Адже, наприклад, падіння золотого стандарту в Англії розірвало зв'язок з золотом держав з золото - стерлінговим стандартом. Разом з тим політична та економічна залежність цих країн від Англії виключила для

більшості з них можливість переорієнтації валют на якісь інші валюти, що ще зберегли в той час золоту основу [30]. Між іншим, особливо важливу роль фунт стерлінгів і лондонський грошовий ринок відігравали в грошово-кредитних системах і міжнародних розрахунках країн Британської імперії. Банківські установи в цих країнах створювалися або англійцями, або ж за участі англійського капіталу. Як правило значна частина резервів цих банків зберігалася в Англії [30].

На сучасному етапі причини використання фіксованого валютного курсу пов'язані з бажанням країн підтримати економічну стабільність. Сьогодні головною причиною прив'язки курсу національної валюти до однієї іноземної або до кошика іноземних валют є утворення стійкого середовища для інвесторів, коли вони знають вартість своїх інвестицій і не переймаються через щоденні коливання обмінних курсів.

Механізм підтримання фіксованих курсів забезпечується тим, що для підтримки курсу національної валюти центральний банк продає і купує її на ринку іноземної валюти. Щоб підтримати курс національної валюти, центральний банк повинен тривати високій рівень запасів іноземної валюти. Ця валюта викидається на ринок для закупівлі національної валюти, щоб запобігти падіння її курсу. Чи навпаки, скуповується щоб не дати зрости курсу національної валюти. Це гарантує підтримку фіксованого валютного курсу [49].

До долару США прив'язані зокрема валюти таких країн: Аргентини, Бразилії, Чилі, Колумбії, Португалії, Сирії, Гондурасу, Анголи, Ямайки, тощо [30]. До євро прив'язаний франк СФА та СФР. Порівнюючи застосування прив'язки валютного курсу в сучасній економіці та при формуванні валютних блоків ще за золото девізного стандарту, можна зробити висновок, що фіксований валютний курс застосовується лише за участі економік найбільших промислово розвинених країн. Отже, країни з фіксованим валютним курсом в більшості випадків знаходяться на початковій стадії розвитку ринків капіталу і мають слабкі інститути ринкового регулювання. Цим країнам фіксація курсу має допомогти у створенні стабільності на ринку. Для переходу до плаваючих

валютних курсів необхідне формування більш міцної економічної системи з більш розвиненим ринком [29].

Залежність від економіки країни до якої фіксується національна валюта нерідко призводить до суперечностей, особливо коли економіка країни, що прив'язує свою валюту, підвищує рівень свого економічного розвитку і починає конкурувати з країною від валюти якої залежить її курс. Наприклад, США наполягали на лібералізації курсу юаня. На їх думку, курс юаня занижений і в результаті китайські товари отримують додаткову конкурентну перевагу. Негативне сальдо США в торгівлі з Китаєм склало 162 млрд. дол. В 2004 році, а в I кварталі 2005 збільшився ще на 40% по відношенню до аналогічного періоду попереднього року. Тому 21.07.2005 Китай відмовився від прив'язки юаня до долара і підняв курс національної валюти на 2%. Курс юаня на теперішній час визначається виходячи з його відношення до кошика з декількох валют. На думку китайських експертів, прив'язка до кошика валют зробить курс юаня чуйнішим до світової економічної кон'юнктури, але при цьому не створить загрози стійкості фінансової системи країни [58].

Основні переваги та недоліки застосування фіксованого та плаваючого валютного курсу наведені в таблицях 3.2 та 3.3 [31].

Таблиця 3.2

Переваги та недоліки застосування фіксованого курсу

Переваги	Недоліки
<p>Фіксований курс, якщо він стабільний, забезпечує компаніям основу для планування та ціноутворення, що сприяє розвитку інвестицій і міжнародної торгівлі.</p> <p>Режим фіксованого валютного курсу, котрий установлює дисципліну в грошово-кредитній політиці, може бути бажаним в умовах, коли фінансові інструменти і ринки недостатньо розвинуті для проведення ринкової грошово-кредитної політики</p>	<p>Не існує надійного способу, щоб визначити, чи є вибраний курс оптимальним і стабільним; ні уряд, ні центральний банк не можуть із впевненістю визнати, що краще ринків знають, де знаходиться рівновага.</p> <p>Підкорення грошово-кредитної політики іншій країні не завжди буває вигідним.</p>

Тобто, успішне використання плаваючих курсів можливе за умов політичної і економічної стабільності, незначного рівня інфляції та усталеної макроекономічної політики [31]. А фіксовані валютні курси зазвичай використовуються за умов наявності в країні кризових явищ, за нестабільної економіки, коли використання подібного курсу забезпечує нижчі рівні інфляції. Але на практиці жодна валюта не є повністю плаваючою чи фіксованою. Валюти з фіксованим курсом при сильному тиску ринку змінюють курс [24]. Та і за плаваючого режиму центральний банк може коригувати курс валюти у випадку, якщо необхідно гарантувати стабільність і запобігти інфляції.

Таблиця 3.3

Переваги та недоліки застосування плаваючого курсу

Переваги	Недоліки
Курс визначається переважно ринковими силами. Основний принцип визначається в тому. Що ринки з успіхом та ефективно розподіляють ресурси. Вплив зовнішньоторговельних коливань в меншій мірі відображається на стані національної економіки.	Ринки нечасто працюють з ідеальною ефективністю. Майбутня траєкторія обмінного курсу буду невизначеною, що може створити труднощі для компаній у сфері планування та ціноутворення.

Через поглиблення процесів регіоналізації в останні роки все частіше йде мова про формування нових валютних союзів і навіть створення нових інтегрованих валют.

У найближчий час можуть утворитися нові валютні союзи, які представлено у таблиці 3.4 [32].

Таблиця 3.4

Заплановані валютні союзи

Назва угруповання	Країни-члени	Валюта
Східноафриканське співтовариство	Бурунді, Кенія, Руанда, Танзанія, Уганда	Східноафриканський шилінг
Західноафриканська валютна	Гамбія, Гана, Гвінея, Нігерія,	Еко

зона ALBA	Сьєрра-Леоне, Болівія, Куба, Нікарагуа, Гондурас, Венесуела, Еквадор, Домініка	
Рада зі співробітництва країн Перської затоки	Саудівська Аравія, Кувейт, Бахрейн, Катар, ОАЕ	Khaleeji

Східноафриканське співтовариство – митний союз країн Східної Африки. Співтовариство було організоване в 1967 році, але в 1977 перестало існувати. З січня 2001 року Східноафриканське співтовариство офіційно відновило свою діяльність. Пропозиція щодо створення митного союзу зі спільною грошовою одиницею, представленої східноафриканським шилінгом, з'явилися у 2004 році. Обговорюється створення спільного ринку і політичного союзу – Східноафриканської Федерації, зі спільним парламентом і президентом. До складу Федерації, як до складу валютного союзу, планують увійти 5 країн: Бурунді, Кенія, Руанда, Танзанія, Уганда. Слід зауважити, східноафриканський шилінг не є валютою однієї з цих країн, тобто це буде валюта, котра вводиться замість національних грошових одиниць і виконує їх функції. Планується, що утворення Федерації та спільної валюти відбудуться наприкінці цього року, проте деякі експерти заявляють, що ці плани занадто амбіційні через ряд політичних, соціальних і економічних труднощів [33].

До *Західноафриканської валютної зони* входять 5 країн, котрі мають на меті створення спільної валюти – еко. Інтерес щодо приєднання також виявляє в Ліберія. Серед країн лідируючу роль посідає Нігерія. Валютна зона утворена в 2000 році з метою в подальшому утворити нову стабільну валюту, котра змогла б конкурувати із франком CFA. Не виключено, що франк CFA та еко з часом зільються в одну валюту, цим самим забезпечивши Західну та Центральну Африку єдиною стабільною грошовою одиницею. Сукре – запропонована регіональна валюта, для розрахунків між країнами учасниками регіонального угруповання [34].

ALBA – це угруповання, що базується на ідеях соціальної, політичної та економічної інтеграції між країнами учасниками, а саме: Куба, Венесуела, Нікарагуа, Болівія, Гондурас, Домініка, Сент-Вінсент і Гренадіни і Еквадору.

Як уже зазначалося, сукре – це віртуальна валюта, котра буде спільним розрахунковим засобом, а згодом може стати валютою з матеріальною форою (так само як євро прототипом якого спочатку було екю). Вартість сукре залежатиме від валютного кошика, котрий буде визначатися залежно від значення кожної з країн в міжнародній економіці. Також, необхідно буде зіставити співвідношення сукре з валютами інших країн. Використовуючи регіональну розрахункову одиницю, країни зможуть знизити свою залежність від долара США, що захистить їх від коливань цієї валюти. Країни-члени матимуть більшу незалежність у монетарній і фінансових сферах [35].

Рада зі співробітництва країн Перської затоки – торговий блок, до якого входять 6 арабських країн Перської затоки: Бахрейн, Саудівська Аравія, Оман, Кувейт, ОАЕ. До валютного союзу мають намір увійти всі країни крім Оману. Можливо нова валюта буде базуватися на золоті. Як було обговорено на саміті країн-учасниць, Центральний банк буде розміщений в Саудівській Аравії. Однак, також було заявлено, що випуск нової валюти скоріш за все буде відкладений через фінансову кризу і деяких суперечностей у співробітництві країн-учасників [35].

Крім вищезгаданих валютних союзів, наразі виокремлюється ще можливе формування двох валютних союзів: союзу у рамках АСЕАН та між США, Канадою та Мексикою. Проте утворення цих союзів припускають як можливість у довгостроковій перспективі.

Асоціація держав Південно-східної Азії (АСЕАН) – геополітична і економічна організація, до складу якої входять десять країн-членів: Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, Бруней, Бірма, Камбоджа, Лаос і В'єтнам. Організація була створена у 1967 році.

Отже, в межах АСЕАН також розглядається можливість створення колективної розрахункової одиниці, яка використовувалася б в зовнішніх розрахунках усередині угруповання і допомогла б зменшити залежність від долара США. Країни АСЕАН не збираються вводити нову валюту і як

розрахункова одиниця готові прийняти найстійкішу валюту в регіоні – сінгапурський долар. Проте говорити про якісь конкретні дати ще зарано.

Все частіше оговорюються питання формування *Північноамериканського валютного союзу*, куди входитимуть США, Канада і Мексика, зі спільною валютою амеро. Причинами можливого запровадження нової валюти є щораз більша конкуренція на світовому фінансовому ринку азійських країн, що стрімко розвиваються і також низькі пропозицій курсу долара. Крім того, США мають великий зовнішній борг, а завдяки створенню нової валюти можливо уникнути його сплати.

Ідея створення єдиної валюти для трьох найбільших країн Північної Америки – США, Канади, Мексики була запропонована у 1999 році канадським економістом Гербом Грабелом. Невдовзі, у вересні 1999 року від написав і видав книжку «Аргументи на користь амеро». Таблиця 3.5 подає можливі позитивні та негативні наслідки введення амеро для країн-учасниць Північноамериканського союзу.

Таблиця 3.5

Позитивні та негативні наслідки введення амеро для країн-учасниць [60]

Вплив на економіку	Позитивний	Негативний
США	Уникнення сплати зовнішнього боргу; вища конкурентоздатність амеро, порівняно з американським долларом	Можливий спад економіки, оскільки економіка Мексики є набагато слабкішою
Канада	Валовий внутрішній продукт Канади може підвищитися до 33% протягом 30 років	Зазіхання американських бізнесменів на канадські обширні природні ресурси і можливість розорення соціальної сфери
Мексика	Покращення економіки в цілому, підвищення конкурентоздатності валюти	Гегемонія з боку США, інфляція в короткостроковому періоді (внаслідок того, що інші валюти мають міцніші позиції).

Однією з проблем утворення цього союзу є відмінність в економічному розвитку країн. Крім того, економіки Мексики базується на сільському господарстві та виробництві, в США – на сфері послуг, а в економіці Канади важливу роль відіграють сфери видобутку сировини такої як нафта, гірська промисловість, тощо. Канада і Мексика розуміють, що введення спільної валюти буде означати фактично гегемонію з боку США, тому країни не поспішають обговорювати це питання. Звідси можна зробити висновок, що утворення амеро слід розглядати як можливість у довгостроковий перспективі [60].

Таким чином, сьогодні поки не існує єдиного погодженого шляху формування новітньої архітектури світової валютної системи, тому ще рано говорити про сформульовані принципи діяльності наступної валютно-фінансової системи. Щодо кожної пропозиції відносно перспектив розвитку валютно-фінансової системи знаходяться опоненти, а запровадження змін глобального характеру потребують погодженої більшості та значних коштів. Щодо довгострокових прогнозів стосовно можливих сценаріїв розвитку світової валютно-фінансової системи, то вони є досить ненадійними. Однак необхідність внесення змін і корективів до існуючої валютної системи вже не викликають сумнівів.

3.3. Напрями трансформації та модернізації світової фінансової системи.

Розвиток світової валютно-фінансової системи, умов та форм міжнародного руху фінансових ресурсів відбувається сьогодні під впливом глобальних трансформаційних та еволюційних процесів. Фінансова глобалізація стала одним з найважливіших проявів глобальної інтеграції економічних систем і виражається у вільному русі капіталів між країнами, розвитку глобального фінансового ринку, формуванні системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів. Під впливом глобальної

інформатизації суспільства трансформується світова фінансова система, форми взаємодії учасників фінансового ринку, стрімко розвиваються нові фінансові послуги. Стрімко поширюється в сфері глобальних фінансів використання інформаційно-комп'ютерних технологій, до основних переваг якого відносять зниження витрат на обіг; прискорення проведення платежів; уніфікацію операцій і, відповідно, нейтралізацію протиріч, що виникають з різних причин; мінімізацію можливих помилок і негативного впливу людського фактору, що досягається за рахунок автоматизації. Таким чином, дослідження розвитку структурних трансформацій світової фінансової системи, які відбуваються під впливом формування новітньої тенденції глобального економічного розвитку, що набирає стрімких обертів у всіх сферах економіки, набуває сьогодні особливого актуального значення [36].

На теперішній час, фахівцями здійснено ідентифікацію трансформаційних змін світової валютно-фінансової системи, що полягає в наступних ознаках:

- формування багатополлярної валютної системи і поширення регіональних валют;
- підвищення волатильності на фондових ринках і посилення взаємозв'язків між валютним та фондовим сегментом глобального ринку;
- міжнародна експансія провідних фондових бірж і виникнення нових осередків «фінансової могутності» у Середній Азії;
- поглиблення процесу віртуалізації світового фінансового ринку та розвиток нових форм віртуалізації;
- посилення залежності країн-експортерів сировини від курсових коливань на світових ринках;
- зростання ролі МФО у подоланні проблем посткризового розвитку;
- зменшення вразливості економік з ринками, що формуються, до впливу іноземного капіталу і підвищення їх стійкості до фінансових криз;

- досягнення рекордного рівня державного боргу в розвинених країнах і посилення ризиків макрофінансової нестабільності у світовому масштабі;
- накопичення проблем у банківському секторі розвинутих країн і виникнення осередків нестабільності у розвинутих країнах;
- зростання геоекономічної ролі Китаю та виникнення для країн з низьким і середнім рівнем доходів нових можливостей співробітництва з КНР [40].

Поряд з цим, у контексті трансформації світової валютно-фінансової системи довгостроковою траєкторією її розвитку є її перетворення на полівалютну, при якій функції основних міжнародних валют розрахунків, визначення цін та накопичування виконуватимуть кілька національних та регіональних валют (долар, євро, юань, а також регіональні валюти – південно-африканський ранд, центрально – американське песо, АСУ в межах АСЕАН); обґрунтовано реалістичність сценарію «виштовхування» долару з валютного «Олімпу» і заміни його монополії на «валютну олігополію» [40].

Трансформація світової валютно-фінансової системи в частині зміни ролі міжнародних фінансових організацій на світовій арені включає: модернізацію умов кредитування; підвищення гнучкості традиційного інструменту «стенд-бай»; подвоєння лімітів доступу до ресурсів; застосування нових строків кредитування; посилення впливу МБРР на результати реформ у країнах-клієнтах, підвищення якості управління ризиками кредитного портфеля банку; перехід від двостороннього нагляду МВФ; проведення оцінок вразливості зовнішнього сектора країн-членів; вдосконалення методик і процедур раннього попередження фінансових криз, підготовка доповідей про світову фінансову стабільність. Новітніми тенденціями та закономірностями кредитної діяльності є відсутність єдиної центральної структури, низький ступінь підконтрольності їх дій у світовому масштабі, а саме: незбалансованість механізму прийняття рішень у МВФ за складом учасників, фрагментарність відповідальності через вузький перелік повноважень МВФ; неадекватність ресурсів Фонду його

статутним завданням, по суті, інститут, відповідальний за недопущення тривалого порушення рівноваги розрахунків (МВФ), нездатний забезпечити впровадження коригуючих заходів у тих країнах, які мають зовнішні дисбаланси.

Щодо прогнозу валют, долар та швейцарський франк повинні ослабнути в 2021 році, оскільки глобальне поновлення після короно вірусу продовжиться, в той час як євро та китайський юань будуть зростати, затверджує прогноз на наступний рік від стратегів Credit Suisse Group. Оскільки в найближчі декілька років відсоткові ставки навряд збільшаться, реальна доходність в США може впасти, що призведе до падіння долару. Поточна політика ФРС також виключає можливість carry, а дефіцит також повинен знизити долар, зазначають стратеги. Долар може тимчасово дорожчати в якості захисного активу у випадку тривалої смуги Ковід – 19 узимку та у випадку виникнення волатильності на ринку. Credit Suisse прогнозує зростання EURUSD до 1,25 до кінця 2021 року на фоні більш сприятливого структурного зовнішнього балансу в порівнянні з США та зниження політичних ризиків. Credit Suisse очікує «помірне» збільшення курсу фунта стерлінга по мірі зникнення грошово-кредитної та політичної невизначеності, вказуючи, що фунт все ще дешевий. Поточна глобальна невизначеність разом з короно вірусом буде підтримувати франк до кінця року, але валюта можливо ослабне по відношенню до євро в наступному році, оскільки прогноз по світовій економіці поліпшиться. Ієна недооцінена по відношенню до долара, відсоткові ставки в США зближуються зі ставками Японії, а реальна доходність в США нижче. Профіцит рахунка поточних операцій Японії та міжнародні інвестиції також підтримують валюту. 2021 рік на фоні слабкої валюти США повинен стати хорошим роком для валют країн, що розвиваються, наприклад для юаня. Поновлення Китаю після короно вірусу та сприятливі відсоткові ставки повинні привести до підвищення курсу юаня до 6,32 до кінця наступного року. Побічним ефектом здороження юаня буде зміцнення інших азіатських валют, наприклад, південнокорейської вони.

Розглянувши поки приховані тенденції реструктуризації та поляризації світового валютного ринку, створеного на базі американського долара,

спостерігається та назріває необхідність зміни функцій міжнародних фінансових інститутів. На підставі вищевикладеного, можливо визначити основні ключові проблемами нового тисячоліття. Такими проблемами стануть: перегляд структури світових резервів, перегляд міжнародної ліквідності; спроба відмови від домінуючої ролі американського долара багатьма державами та перехід до багатополлярної валютної системи.

Далі, ґрунтуючись на об'єктивних глобальних тенденціях світового розвитку в цілому і валютного ринку зокрема, можна припустити, що у відділеній перспективі виникає необхідність і доцільність формування єдиної світової валюти. Процес розвитку світової валютної системи пройшов ряд стадій – від використання золотого стандарту до утворення окремих валютних зон, від паралельного використання золота і долара в післявоєнний період до витіснення металу з міжнародного платіжного обороту і заміною його американським долларом.

За результатами аналізу трансформацій, які сьогодні відбуваються в світовій валютно-фінансовій системі, в умовах глобалізації вона набуває нових характерних ознак:

- по-перше, глобалізація світового ринку припускає його зростання у світовому масштабі за рахунок збільшення обороту торгівлі, кількості учасників та інструментів [14];

- по-друге, процеси дерегуляції, інтеграції, та конвергенції міжнародних фінансових ринків, виникнення фінансових конгломератів, транснаціональних банків та корпорацій, що сприяли подальшій дерегуляції фінансових ринків та зменшенню впливу на них держави, заклали основи для використання фінансових ринків розвинутими країнами в якості дієвих механізмів перерозподілу світового багатства [37];

- по-третє, процес інформатизації всіх сфер суспільного життя, привносить в систему світових економічних відносин принципово нові інструменти, застосування яких деякою мірою дозволяє фінансовим суб'єктам захистити себе від ризиків зміну курсів валют. З іншого боку фінансова

глобалізація породжує міжнародну валютну, кредитну й фінансову нестабільність, що потребує відповідних механізмів урівноваження. При ухваленні рішення про доцільність інтегрування в систему міжнародних фінансових відносин того чи іншого інструментарію, необхідно адекватно оцінювати здатність його адаптації до реальної ринкової кон'юнктури. У зв'язку з цим найбільш важливою умовою стійкості процесу поступального соціально-економічного розвитку є упорядкованість елементів реальної і віртуальної економіки в єдину платіжну систему, що вимагає особливого підходу до аналізу складних взаємин між суб'єктами світових фінансів. Впровадження інноваційних технологій інформаційної економіки, з одного боку покликане забезпечувати безперебійний, негайний і безпечний рух фінансових потоків між агентами світової економіки, з іншого – має бути економічно обґрунтованим та відповідати реальному потенціалу глобальної системи міжнародних фінансів [36];

- по-четверте, за останні роки розвиток науково-технічного прогресу та процесу глобальної інформатизації суспільства спричинили суттєві зміни і в платіжних системах: технічному забезпеченні, технологічному удосконаленні та застосуванні нових платіжних інструментів [37]. Зростаючий попит у нових платіжних засобах диктується розвитком електронної комерції в глобальній мережі Інтернет і супроводжується здешевлення процесу обміну і зменшення витраченого на нього часу з одночасним посиленням безпеки трансакцій;

- по-п'яте, комп'ютеризація та інформатизація фінансових ринків ґрунтується на широкому використанні учасниками міжнародних платіжних систем, новітніх глобальних баз даних та інтегрованих систем управління операціями [38].

Роль інформації та комунікаційних технологій набуває все більш актуального значення в сучасному глобалізованому світі. Зі зниженням витрат на збір, зберігання та обробку даних, і значним зростанням обчислювальних потужностей, «діджиталізація» перетворюється все більше і більше на окрему економічну діяльність по всьому світу. Проте темп, на якому розвивається

цифрова економіка, значно варіюється від країни до країни. Деякі країни швидко опановують цифрові технології, але більшість відстають у готовності брати участь в цифровій економіці. Хоча швидкість цифрових перетворень відрізняється в країнах світу, вони представляють як можливості, так і ризики для країн на всіх рівнях розвитку. Цей вплив залежить від готовності країн, підприємств та людей скористатися перевагами діджиталізації. Світова економіка все більше піддається впливу цифрових технологій з потенційно глибокими збоями в організації промисловості, розвитку навичок, виробництві і торгівлі, що, в свою чергу, вимагатиме розробки відповідних регуляторних рамок [36].

Таким чином, подальша трансформація світової валютно-фінансової системи пов'язана з об'єктивними процесами, що відбуваються у світовому господарстві і у фінансовій сфері (глобалізація і регіоналізація фінансових відносин, зміни геоекономічної ролі окремих країн, конкуренція світових валют тощо). Разом з тим, усе більший вплив на валютно-фінансові відносини здійснюють останні досягнення науково-технічного прогресу, діджиталізація і віртуалізація, які виводять стан окремих елементів світової валютно-фінансової системи на якісно новий рівень (поява віртуальних валют, удосконалена техніка проведення валютних операцій). Усі зазначені глобальні виклики, надаючи багато нових можливостей для ефективного функціонування валютних систем на всіх рівнях, разом з тим, створюють і додаткові ризики і загрози. Саме тому паралельно зі змінами якісних характеристик світової валютно-фінансової системи та її окремих елементів має змінюватися і її архітектура. Зокрема, необхідним є посилення ролі міжнародних фінансово-кредитних установ у регулюванні валютно-фінансових систем і вирішенні проблем їх функціонування, які загострюються на фоні глобальних трансформацій світової економіки і світового фінансового середовища.

Висновки до третього розділу

Розглядаючи напрями розвитку та реорганізації світової валютно-фінансової системи в умовах глобальних трансформацій, можливо визначити, що розвиток фінансової глобалізації мав ряд історичних етапів, обумовлених структурними змінами світового господарства в цілому (еволюція валютної системи, посилення процесів транс націоналізації, поява нових суб'єктів світового господарства, науково-технічний процес), та на сьогодні виділяють чотири історичних етапи фінансової глобалізації, кожний з яких має свої характерні риси та форми прояву.

Поряд з цим, в умовах сучасної фінансової глобалізації успіх країн з ринковою економікою, що розвивається, які інтегруються у світову фінансову систему, залежить від взаємодії трьох складових – гроші, в ролі запасу валюти; майно; якість законодавчої бази.

Фінансова глобалізація як складова загального процесу глобалізації проявляється в сукупності процесів і системних рис – міжнародної фінансової інтеграції, фінансової лібералізації, міжнародного розширення інновацій на основі інформаційних технологій, трансграничної присутності фінансових інститутів, взаємозалежності сегментів міжнародних фінансових ринків, міжнародної мобільності капіталу, глобальної трансформації світової фінансової системи.

Таким чином, під впливом процесів фінансової глобалізації, що посилюються, регулювання світових фінансових потоків виходить на новий рівень, що вимагає відповідної наднаціональної інституційної основи. В умовах фінансової глобалізації, що сприяє появі нових учасників світової фінансової системи, міжнародна міграція капіталу набуває нових масштабів, нових форм вкладень.

Стосовно перспектив розвитку та удосконалення архітектури світової валютно-фінансової системи, слід зазначити, що формування новітньої архітектури світової валютної системи є актуальним питанням сьогодення,

адже наявні на даному етапі розвитку міжнародних валютних відносин негативні тенденції, котрі проявляються через виникнення валютно-фінансових криз, підкреслюють необхідність формування принципів існуючої валютної системи. Нестійкість курсів валют, що є характерною для сучасної валютної системи, негативно впливає на розвиток міжнародної торгівлі, всієї системи міжнародних розрахунків, що сприяє виникненню необхідності пошуку шляхів підвищення їх стабільності.

Отже, можна зробити висновок про необхідність внесення змін до регулювання сфери міжнародних валютних відносин та перегляду основних засад функціонування світової валютної системи, що є підґрунтям формування нової архітектоники валютної системи.

Висуваються різноманітні підходи щодо внесення змін у сфері функціонування міжнародних валютних відносин, але наразі не існує єдиного погодженого шляху формування новітньої архітектури світової валютної системи. Сучасні підходи значно відрізняються. Проблема полягає в тому, що учасникам міжнародних відносин важко дійти згоди, а запровадження змін глобального характеру потребують погодженої більшості та значних коштів.

Робимо висновок, що наразі не існує єдиного погодженого шляху формування новітньої архітектури світової валютної системи, тому ще рано говорити про сформульовані принципи діяльності наступної валютно-фінансової системи. Сучасні підходи значно відрізняються. Тим більше, щодо кожної пропозиції знаходяться опоненти, а запровадження змін глобального характеру потребують погодженої більшості та значних коштів. Щодо довгострокових прогнозів стосовно можливих сценаріїв розвитку подій, можна зауважити, що вони є занадто радикальними. Найбільш песимістичним є сценарій фрагментованого протекціонізму. Та необхідність внесення змін і корективів до існуючої валютної системи вже не викликають сумнівів.

Під впливом глобальної інформатизації суспільства трансформується світова фінансова система, форми взаємодії учасників фінансового ринку, стрімко розвиваються нові фінансові послуги. Стрімко поширюється в сфері

глобальних фінансів використання інформаційно-комп'ютерних технологій, до основних переваг якого відносять зниження витрат на обіг; прискорення проведення платежів; уніфікацію операцій і, відповідно, нейтралізацію протиріч, що виникають з різних причин; мінімізацію можливих помилок і негативного впливу людського фактору, що досягається за рахунок автоматизації. Таким чином, дослідження розвитку структурних трансформацій світової фінансової системи, які відбуваються під впливом формування новітньої тенденції глобального економічного розвитку, що набирає стрімких обертів у всіх сферах економіки, набуває сьогодні особливого актуального значення.

Розглянувши напрями трансформації та модернізації світової валютної системи, бачимо, що спостерігаються поки приховані тенденції реструктуризації та поляризації світового валютного ринку, створеного на базі американського долара. Назріває необхідність зміни функцій міжнародних фінансових інститутів. У зв'язку з цим ключовими проблемами нового тисячоліття стануть: перегляд структури світових резервів, міжнародної ліквідності; спроба відмови від домінуючої ролі американського долара багатьма державами та перехід до багатополлярної валютної системи. Далі, ґрунтуючись на об'єктивних глобальних тенденціях світового розвитку в цілому і валютного ринку зокрема, можна припустити, що у відділеній перспективі виникає необхідність і доцільність формування єдиної світової валюти.

ВИСНОВКИ

Світова валютно-фінансова система – це історично сформований на базі розвитку товарного виробництва, грошового обігу і міжнародних економічних відносин порядок розрахунків між учасниками платіжного обороту з притаманною йому системою валютно-фінансових міжнародних установ (інституцій), регламентований міжурядовими угодами та статутами міжнародних фінансових організацій.

Світова валютно-фінансова система належить до складних систем, які характеризуються множинністю складових елементів, ієрархічністю, структурністю. Як будь-яка складна система вона має певні властивості (характерні особливості), а саме: цілісність; складність структури; інтегративність; структурність; абстрактний характер опису системи; цільова спрямованість; функції; множинність цілей і багатовимірність критерію ефективності системи; динамічність процесів, що відбуваються в системах; властивість системності; інституційність.

Процес розвитку світової валютної системи пройшов ряд стадій – від використання золотого стандарту до утворення окремих валютних зон, від паралельного використання золота і долара в післявоєнний період до витіснення металу з міжнародного платіжного обороту і заміною його американським долларом. Критеріальною ознакою кожного з цих етапів був той факт, що виступало світовим грошовим товаром, тобто світовою валютою, засобом міжнародних розрахунків, носієм міжнародних фінансових відносин. Четверта, діяча і по сьогодні, валютна система оформлена Ямайськими угодами (1976-1978 роки). Зазначена система отримала назву багатовалютного стандарту.

Світова валютно-фінансова система складається з наступних основних елементів: система валют і валютних цінностей; механізм валютних паритетів та курсів; умови взаємної конвертованості валют; обсяги валютних обмежень; форми міжнародних розрахунків; режим міжнародних валютних ринків та

ринків золота; міждержавні валютно-кредитні організації та відповідні системи норм та регламентацій у сфері міжнародних розрахунків.

Аналізуючи функціонування сучасної валютно-фінансової системи, ми бачимо, що на даному етапі розвиток зазначеної системи відбувається в умовах посилення концентрації фінансово-промислового капіталу, інтернаціоналізації фінансових ринків, глобалізації фінансових потоків. Посилення інтеграційних процесів в умовах глобалізації економіки зумовлюють необхідність поглибленого дослідження питань, пов'язаних з функціонуванням сучасної фінансової системи та формуванням нової фінансової архітектури.

Підсумовуючи вищевикладене, можна побачити, що на теперішньому етапі розвитку світової валютно-фінансової системи спостерігаються поки приховані тенденції реструктуризації то поляризації світового валютного ринку, створеного на базі американського долара. Назріває необхідність зміни функцій міжнародних фінансових інститутів. У зв'язку з цим, ключовими проблемами нового тисячоліття стануть: перегляд структури світових валютних резервів, міжнародної ліквідності; спроба відмови від домінуючої ролі американського долара багатьма державами та перехід до багатопольярної системи. Далі, ґрунтуючись на об'єктивних глобальних тенденціях світового розвитку в цілому і валютного ринку зокрема, можна припустити, що у віддаленій перспективі, що у віддаленій перспективі виникає необхідність і доцільність формування єдиної світової валюти.

Отже, проаналізувавши особливості розвитку світової валютно-фінансової системи під впливом глобальних трансформацій, можна зробити висновок, що сучасну світову валютну систему в цілому характеризують такі риси, як волатильність валютних курсів та нестійкість світової валютної системи до валютних криз. Після проведення розрахунку та оцінки ключових валют, ми бачимо, що основною частиною резервів та головним розрахунковим активом стали національні валюти провідних країн світу, а саме американський долар (США), євро (ЄС), фунт стерлінгів (Велика Британія), франк (Швейцарія), єна (Японія), австралійський долар (Австралія). У 2018 році курси вищезазначених

валют до дол. США складала: 1 USD = 1,34 AUD, 1 USD = 6,62 CNY, 1 USD = 0,98 CHF, 1 USD = 0,75 GBP, 1 USD = 0,8 EUR. Традиційним є домінування у валютній структурі долара США, на його долю прийшлося 88,3% світового валютного обороту у квітні 2019 року.

Більшу половину світового валютного обороту приходиться на дві валюти – долар США та євро, що дозволяє характеризувати сучасну світову валютну систему як біполярну. Традиційним є домінування у валютній структурі долара США. Однак вартість долара давно вже не відповідає його реальній ціні, та за останні 15 років він утратив 2,6% світового валютного ринку. Із моменту введення євро (1999 р.), європейська валюта стабільно посідає друге місце у використанні у валютних операціях. Посилення ролі євро як світової валюти стримується через боргову кризу в так званих країнах PIIGS (Португалія, Ірландія, Італія, Греція, Іспанія) та наявність дисбалансів і недосконалість самої європейської валютної системи. Слід зауважити, що в останні 15 років до десятки найбільш використовуваних валют входять валюти розвинених країн світу австралійський та канадський долар; поступово знижується відносний обсяг використання швейцарського франка і фунта стерлінгів; разом із тим у першу десятку в 2013 р. стрімко увійшов китайський юань; поступово нарощує популярність новозеландський долар.

Найбільші обороти світової торгівлі валютними цінностями забезпечує валютний ринок Великобританії, причому спостерігається тенденція до зростання його відносної частки в сукупному світовому валютному обороті (з 31,8% у 2001 р. до 36,9% у 2016 р.). Значно відстає за обсягами валютний ринок США, опосередковуючи лише 16–20% світового валютного обороту, проте його частка зросла на 5,1%. Слід відзначити роль Сінгапуру як великого світового валютного центру, який обслуговує разом з Японією переважно азіатський ринок. Виходячи з того, що 90% світової торгівлі валютою припадає на 12 країн світу, із них майже 60% – на дві країни (Великобританію та США), можна зробити висновок про високий ступінь централізації світового валютного ринку, що, своєю чергою, забезпечує високу ліквідність та

ефективність ринку. Разом із тим подібна концентрація валютних операцій призводить до вразливості світової валютної сфери, а, отже, світової економіки в цілому.

Слід зазначити що, сучасні резервні валюти сформувалися на базі світової валютної системи і набули офіційного затвердження в період становлення Бреттон-Вудської валютної системи під час остаточної втрати золотом функції засобу розрахунку. Валютними резервами та головним розрахунковим активом є національні валюти (так звані «резервні» валюти) провідних країн світу. Головною резервною валютою залишається долар США. Також основними резервними валютами можна назвати євро, японську єну та англійський фунт стерлінгів.

Традиційно найбільшими золотовалютними резервами в світі володіє Китай, Японія, Швейцарія. Світові золотовалютні резерви збільшилися у 2020 році порівняно з 2016 роком на 1591 млрд. дол. США (що складає 14,4%) та становлять 12657 млрд. дол. США. Найбільшого середньорічного приросту з 2016 до 2020 році досягнула Швейцарія та Індія, збільшивши свої золотовалютні резерви на 7,1% та 7,0% відповідно за 5 років.

Таким чином, аналізуючи сучасний стан світового валютно-фінансового ринку, можливо зробити висновок, що валютний ринок сьогодні є найважливішою ланкою всієї світової системи фінансів, а також світових відносин в економічній сфері у цілому. Під впливом поглиблення процесів глобалізації сформувалися функціональні особливості світового валютного ринку: небувале зростання ємності і глибини ринку, диверсифікація інструментів валютних угод, у тому числі похідних валютних інструментів (форварди, ф'ючерси, опціони, свопи і т. д.), нестабільність курсів валют, першість Великобританії, домінування долара США та євро, зміна структури учасників. Посилюється віртуалізація валютних операцій із використанням сучасних технологій і засобів інформації, стандартизація валютних угод, збільшується обсяг спекулятивних валютних операцій. У результаті зростає відрив діяльності валютного ринку від інтернаціоналізації процесу відтворення.

Розглядаючи напрями розвитку та реорганізації світової валютно-фінансової системи в умовах глобальних трансформацій, слід зазначити, що фінансова глобалізація як складова загального процесу глобалізації проявляється в сукупності процесів і системних рис – міжнародної фінансової інтеграції, фінансової лібералізації, міжнародного розширення інновацій на основі інформаційних технологій, трансграничної присутності фінансових інститутів, взаємозалежності сегментів міжнародних фінансових ринків, міжнародної мобільності капіталу, глобальної трансформації світової фінансової системи.

Таким чином, під впливом процесів фінансової глобалізації, що посилюються, регулювання світових фінансових потоків виходить на новий рівень, що вимагає відповідної наднаціональної інституційної основи. В умовах фінансової глобалізації, що сприяє появі нових учасників світової фінансової системи, міжнародна міграція капіталу набуває нових масштабів, нових форм вкладень.

Стосовно перспектив розвитку та удосконалення архітектури світової валютно-фінансової системи, слід зазначити, що формування новітньої архітектури світової валютної системи є актуальним питанням сьогодення, адже наявні на даному етапі розвитку міжнародних валютних відносин негативні тенденції, котрі проявляються через виникнення валютно-фінансових криз, підкреслюють необхідність формування принципів існуючої валютної системи. Нестійкість курсів валют, що є характерною для сучасної валютної системи, негативно впливає на розвиток міжнародної торгівлі, всієї системи міжнародних розрахунків, що сприяє виникненню необхідності пошуку шляхів підвищення їх стабільності.

Отже, можна зробити висновок про необхідність внесення змін до регулювання сфери міжнародних валютних відносин та перегляду основних засад функціонування світової валютної системи, що є підґрунтям формування нової архітектоніки валютної системи.

Висуваються різноманітні підходи щодо внесення змін у сфері функціонування міжнародних валютних відносин, але наразі не існує єдиного погодженого шляху формування новітньої архітектури світової валютної системи. Сучасні підходи значно відрізняються. Проблема полягає в тому, що учасникам міжнародних відносин важко дійти згоди, а запровадження змін глобального характеру потребують погодженої більшості та значних коштів.

Робимо висновок, що наразі не існує єдиного погодженого шляху формування новітньої архітектури світової валютної системи, тому ще рано говорити про сформульовані принципи діяльності наступної валютно-фінансової системи. Сучасні підходи значно відрізняються. Тим більше, щодо кожної пропозиції знаходяться опоненти, а запровадження змін глобального характеру потребують погодженої більшості та значних коштів. Щодо довгострокових прогнозів стосовно можливих сценаріїв розвитку подій, можна зауважити, що вони є занадто радикальними. Найбільш песимістичним є сценарій фрагментованого протекціонізму. Та необхідність внесення змін і корективів до існуючої валютної системи вже не викликають сумнівів.

Під впливом глобальної інформатизації суспільства трансформується світова фінансова система, форми взаємодії учасників фінансового ринку, стрімко розвиваються нові фінансові послуги. Стрімко поширюється в сфері глобальних фінансів використання інформаційно-комп'ютерних технологій, до основних переваг якого відносять зниження витрат на обіг; прискорення проведення платежів; уніфікацію операцій і, відповідно, нейтралізацію протиріч, що виникають з різних причин; мінімізацію можливих помилок і негативного впливу людського фактору, що досягається за рахунок автоматизації. Таким чином, дослідження розвитку структурних трансформацій світової фінансової системи, які відбуваються під впливом формування новітньої тенденції глобального економічного розвитку, що набирає стрімких обертів у всіх сферах економіки, набуває сьогодні особливого актуального значення.

Розглянувши напрями трансформації та модернізації світової валютної системи, бачимо, що спостерігаються поки приховані тенденції реструктуризації та поляризації світового валютного ринку, створеного на базі американського долара. Назріває необхідність зміни функцій міжнародних фінансових інститутів. У зв'язку з цим ключовими проблемами нового тисячоліття стануть: перегляд структури світових резервів, міжнародної ліквідності; спроба відмови від домінуючої ролі американського долара багатьма державами та перехід до багатополярної валютної системи. Далі, ґрунтуючись на об'єктивних глобальних тенденціях світового розвитку в цілому і валютного ринку зокрема, можна припустити, що у відділеній перспективі виникає необхідність і доцільність формування єдиної світової валюти. Процес розвитку світової валютної системи пройшов ряд стадій – від використання золотого стандарту до утворення окремих валютних зон, від паралельного використання золота і долара в післявоєнний період до витіснення металу з міжнародного платіжного обороту і заміною його американським долларом.

Отже, підводячи висновок, можна виділити ряд тенденцій процесу формування і розвитку світової валютної системи і валютного регулювання. У новітній історії, з одного боку, відбувається глобалізація долара і посилення його провідних позицій в якості міжнародного валютного резерву, а з іншого – розвивається процес регіоналізації з виділенням ключової валюти євро і робляться спроби просування в цьому напрямку Південно-Східної Азії, СНД та ін.

Таким чином розглянувши розвиток сучасної світової валютно-фінансової системи, можна зазначити, що процес її трансформації ще незавершений. На теперішній час надзвичайно актуальним є питання зв'язку наслідків минулої світової фінансової кризи та процесу трансформації в світовій економічній системі, зокрема валютній. Слід зазначити, що минула світова фінансова криза сприяла розвитку процесів трансформації, стимулювала керівництво держав до рішучих змін та дій, які пришвидшують

процеси трансформації в економічній та валютній сферах. Такий процес визначає зв'язок процесів трансформації та кризових явищ, які мають позитивні та негативні наслідки розвитку. Запобігання негативного впливу сучасних криз сприяє позитивним трансформаційним процесам у світовій економіці, зокрема в її валютній сфері.

Поступовий розвиток світової валютної системи на кожному етапі закінчувався передбачуваною кризою, яка спонукала до глобальних якісних трансформацій і, як наслідок, виникнення нової валютної системи (остання Ямайська валютна система). За результатами майбутніх досліджень та систематизації теоретичних підходів до напрямів реформування світової валютної системи науковці визначаються стосовно найоптимальнішого шляху її подальшого розвитку. Безумовно, подальша трансформація світової валютно-фінансової системи пов'язана з об'єктивними процесами, що відбуваються у світовому господарстві і у фінансовій сфері (глобалізація і регіоналізація фінансових відносин, зміни гео економічної ролі окремих країн, конкуренція світових валют). Усе більший вплив на валютно-фінансові відносини здійснюють останні досягнення науково-технічного прогресу, діджиталізація і віртуалізація, які виводять стан окремих елементів валютно-фінансової системи на якісно новий рівень (поява віртуальних валют, удосконалена техніка проведення валютних операцій). Усі зазначені глобальні виклики, надаючи багато нових можливостей для ефективного функціонування валютних систем на всіх рівнях, разом з тим, створюють і додаткові ризики і загрози. Тому паралельно зі змінами якісних характеристик світової валютно-фінансової системи та її окремих елементів має змінюватися і її архітектура. Зокрема, необхідним є посилення ролі міжнародних фінансово-кредитних установ у регулюванні валютно-фінансових систем і вирішенні проблем їх функціонування, які загострюються на фоні глобальних трансформацій світової економіки і світового фінансового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Луцишин З.О. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації – К.: Друк – 2002. – С. 320.
2. Ефременко И. Н. Роль Международного валютного фонда и Всемирного банка в международной финансовой архитектуре / И.Н. Ефременко // Финансовые исследования. – 2006. – № 12. – С.19–25.
3. Беляєв О. О., Бебело А. С. Політична економія : навч. посібник/ О. О. Беляєв, А. С. Бабело. – К. : КНЕУ, 2001. – 328 с.
4. Новокшонова Л. В. Мировое хозяйство : учеб. пособ. / Л. В. Новокшонова, Ю. В. Трифонов. – М. : Юристь, 2000. – 312 с.
5. Международная валютная система [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org>
6. Лавинский Г. В. Построение и функционирование сложных систем управления : учеб. пособ. / Г. В. Лавинский. – К. : Вища шк. Головное изд-во, 1989. – 336 с.
7. Понятие мировой валютной системы. Основные элементы мировой валютной системы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.economy-web.org/?p=258>
8. Манделл Р. А. Эволюция международной валютной системы /Р. А. Манделл [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vasilieva.narod.ru/ptpu/9_1_00.htm
9. Лукашенко С.В. Глобальна валютна система в контексті трансформації глобальної фінансової архітектури/ Лукашенко О.// Економічний часопис-XXI.-№5-6 . – 2011.
10. Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. Практикум гроші та кредит: Навчальний посібник/ Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. – Львів: Новий світ, 2018. - 312с.
11. Комарницький І.Ф. Економічна теорія: Курс лекцій/ Чернівецький національний Ун-т ім. Юрія Федковича. – Чернівці: Рута, 2006 рік - 334с.

12. Булатова О.В. Міжнародні фінанси: Навчальний посібник / О.В. Булатова, Т.В. Марена.– 2-ге вид., переробл. і доповн. – Маріуполь: МДУ, 2019. – 432 с.
13. Басовский Л.Е. Мировая экономика: Курс лекций – Инфра-М, 2008. – 264 с.
14. Заблоцька Г. О. Світові тенденції акумуляції та використання міжнародних золото-валютних резервів / Г. О. Заблоцька // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 11–17.
15. Річний звіт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
16. International Monetary Fund. Available from: www.imf.org <external>Russian.
17. Bank of International Settlements. Available from: www.bis.org <external>Russian.
18. Стрыгин А.В. Мировая экономика: Учеб. пособие для вузов/А.В. Стрыгин. – 2 - е изд. перераб. и доп.- М.: Издательство «Экзамен», 2004. – 512 с.
19. Евстигнеев В. Финансовая глобализация – явление и методологический инструмент/ В. Евстигнеев// Мировая экономика и международные отношения. – 2001. - №3. – с.74-76.
20. Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура/ Д. Гелд, Е. МакГрю, Д.Голдблатт, Дж. Гирратон ; пер. з англ. [Передне слово Ю.Павленко]. – К.: Фенікс, 2003. – 548 с.
21. Иноземцев В.А. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия/ В.А. Иноземцев. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», - 2003. – 776 с.
22. Мовсесян А.Г., Огнивцев С.Б. Международные валютно-кредитные отношения: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 43 с.
23. Эволюция мировой валютной системы и современные валютные проблемы. Европейская валютная система и проблемы Европейского союза. Доступный з <http://www.vuzlib.net/beta3/html/1/1558/1570/>.

24. Масленников А.А. Мировая валютная система и проблема конвертируемости рубля. – М.: Международные отношения, 2006. – 324 с.
25. Маслов О.. Конкуренция глобальных Проектов: Вашингтонский консенсус vs Пекинский консенсус (Новейшая глобальная история в форме direct – часть 2). – 2009.
26. Лисенков Ю.М., Коротка Т.А. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн. – К: Зовнішня торгівля, 2005. – 118 с/
27. Об'єкти валютного регулювання.
28. Чухно А.А., Єщенко П. С., Климко Г.Н. та ін.. Основи економічної теорії: Підручник. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.
29. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник - К: Знання, 2004. – 409 с.
30. Борисов С. Стерлинговая зона в валютной системе капитализма. – М.: ГОСФИНИЗДАТ, 1957. -140 с.
31. Лэттэр Т. Выбор валютного курса: Справочник о деятельности центральных банков. – Центр по изучению деятельности центральных банков. Банк Англии. – 10 с.
32. Monetary union. – Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Monetary_union>.
33. Khaleeji. – Available from: [http://en.wikipedia.org/wiki/Khaleeji_\(currency\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Khaleeji_(currency))>.
34. The world bank Annual Report, 2008. - Available from: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS.html>>.
35. The world bank/ Member Countries. - Available from: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/ORGANIZATION/BODEXT/0.html>>.
36. Орехов М.О. Структурні трансформації фінансових систем в умовах глобальної діджиталізації. / М.О. Орехов // Економіка та організація управління. – 2018. – № 3 (31). – С.127–136.

37. Білорус О.Г. Сучасна світова фінансово-економічна криза як прояв тотальної кризи системи глобалізму / Білорус О. //Економічний часопис-XXI.- №11-12 .- 2008 // <http://soskin.info/ea/2008/11-12/zmist.html>
38. Information Economy Report, 2015. – UNCTAD. - United Nations Publications, 2015.
39. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: Монографія. /І.О. Школьник - Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
40. Вплив глобальних фінансових трансформацій на валютно-фінансову систему України / наук. ред. Богдан Т.П. – Київ. – ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» Богдан Т.П./ доступний з www.ief.org.ua
- 41.Марена Т.В. Розвиток міжнародного ринку фінансово-платіжних послуг в умовах глобальної нестабільності // Причорноморські економічні студії: Науковий журнал. – 2016. – Вип. 5. – С.25-29.
42. Павлова Л.Н. Фінансовий менеджмент: Підручник для вузів / Л.Н. Павлова. – М.:ЮНІТІ-ДАНА. – 2003.- 269 с.
43. Теорія фінансів: підручник / Юхименко П.І., Федосов В.М., Лабезник Л.Л. та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.:ь Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
44. Луцишин З. О. Формування глобальної фінансової архітектури світового господарства : дис. ... д-ра екон. наук: 08.05.01 / Зоряна Орестівна Луцишин. – К., 2003. – 529 с.
45. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко ; ДННУ “Акад. фін. управління”. – К., 2015. – 496 с.
46. Салмінський Д.В. Міжнародний валютний ринок: особливості та механізм функціонування на сучасному етапі / Д.В. Салмінський // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 5–6. – С. 141.
47. Міжнародна економіка: [підручник] / В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, К. Лебедева [та ін.]; за ред. А.О. Задої, В.М. Тарасевича. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.

48. Зона вільної торгівлі Україна – ЄС почала діяти з 1 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euointegration.com.ua/news/2016/01/1/7042941/>.
49. Прохорова М.Є. Сучасні підходи до формування новітньої архітектури світової валютної системи / М. Прохорова // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм. – 2010. – Вип. 1. – С. 61 - 71.
50. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні / Наук. ред. В. Юрчишин. – Київ : Заповіт, 2016. – 120с.
51. Белінська Я.В. Проблеми валютно-курсової стабільності в Україні / Я.В. Белінська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 200–208.
52. Береславська О. Дисбаланси валютного ринку України / О. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 3(205) – С. 3.
53. Шевченко С. Трансформації світового валютного ринку / С. Шевченко // Світове господарство і міжнародні економічні відносини . – 2016. - № 5 (05) – С. 51 – 56.
54. Сомик А.В. Доларизація економіки України / А.В. Сомик // Ефективна економіка. – 2014. – № 8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.
55. Гаряга Л.О. Нестабільність валютного курсу в Україні. Вісник соціально-економічних досліджень; за ред. М.І. Зверькова (гол. ред.) та ін. 2015. Вип. 2. № 57. С. 43–50.
56. Сайт Міністерства фінансів України. URL:<http://minfin.com.ua>.
57. Державна служба статистики України. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua>.
58. Юань. – Доступний з: <<http://uk.wikipedia.org/wiki/Юань>.
59. Шуба О.А. Резервні валюти у структурі світової валютної системи / О. Шуба // Вісник ХНУ ім. Каразіна. 2016. № 90. С. 147–152.
60. Америк. – Доступний з з: <<http://uk.wikipedia.org/wiki/Америк>.

61. Дзюблик О.В. Валютна політика як фактор макроекономічної стабілізації. [Текст] / О.В. Дзюблик // Фінанси України. К.:ЗАТ «ВІПОЛ», 2016. № 11. С. 33–51.
62. Журавка Ф.О. Валютна політика в умовах трансформаційних змін економіки. України: монографія / Ф.О. Журавка. Суми: Ділові перспективи; ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 334 с.
63. Крупка М.І. Валютно-курсова політика України: монографія/[М.І. Крупка, М.І. Кульчицький, Н.В. Жмурко, Д.В. Ванькович]. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 366 с.
64. Мелих О. Валютно-курсова політика та її вплив на фінансову безпеку держави / О. Мелих // Вісник НБУ. 2008.№ 8. С. 50–53.
65. Стратегія валютних інтервенцій НБУ на 2016. 2020 роки. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=38098167>.
66. Заблоцька Г. О. Світові тенденції акумуляції та використання міжнародних золото-валютних резервів / Г. О. Заблоцька // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 11–17.
67. Кержковська Д. Р. Проблеми і перспективи розвитку світової валютної системи в умовах глобальної економічної кризи / Д. Р. Кержковська // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 237–244.
68. Мозговий О.М., Оболенська Т.Є., Мусієць Т.В. Міжнародні фінанси. - навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 557 с.
69. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія). - навч. посіб. – 2-ге вид., доп. І перероб./ В.М.Опарін. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
70. UNCTAB. – Available from: www.unctab.org.
71. Фрідман Мілтон Капіталізм і свобода / пер. з англ. Неля Рогачевська. — К.: Наш Формат, 2017. — 216 с.